

214005

4

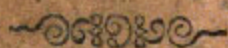
ЗИДАНЪ СКАДРА

на

БОЯНИ.

Жалостно позорне

у три дѣйства.

ПО НАРОДНОЙ ПЕСМИ

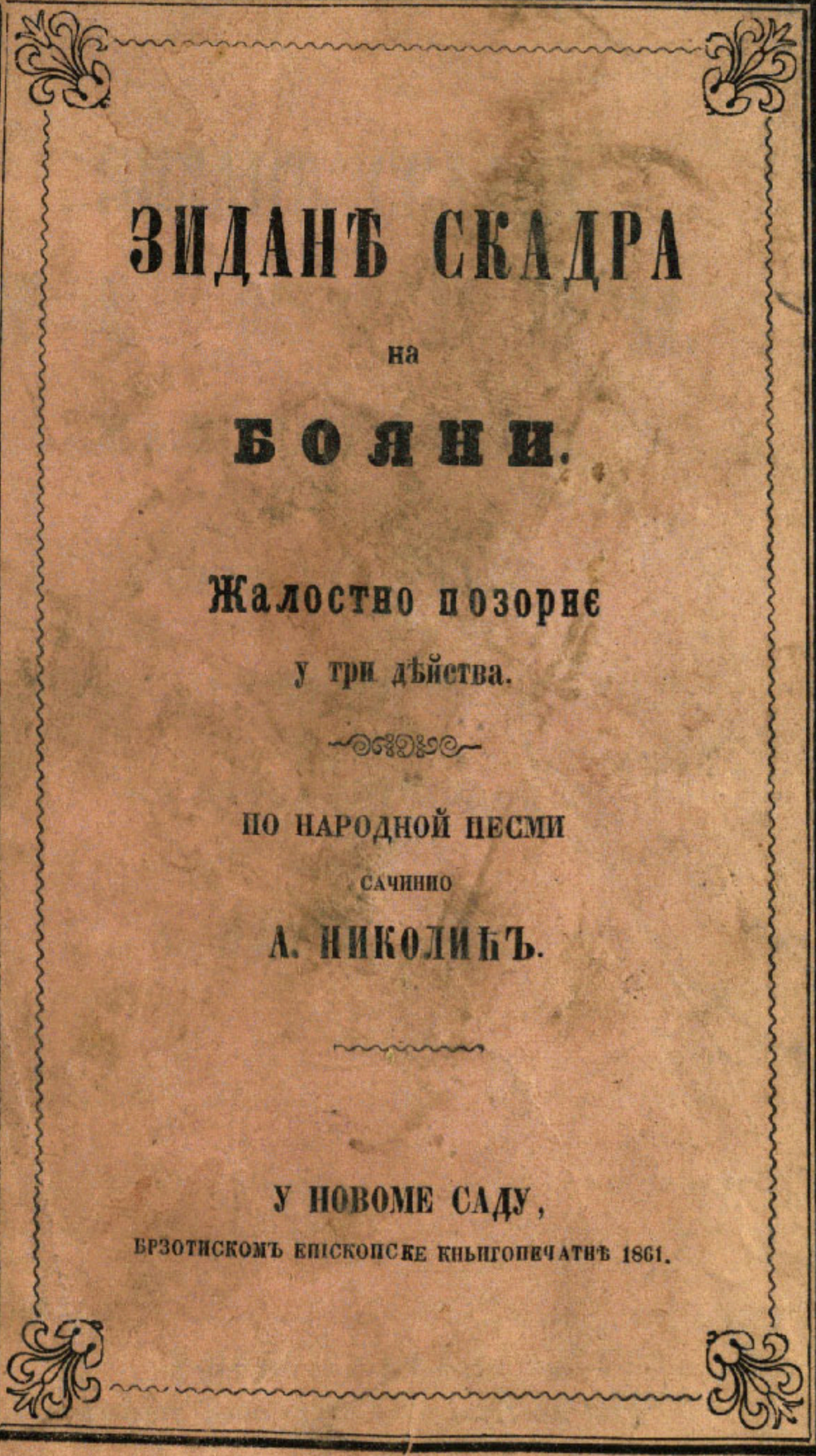
САЧИНО

А. НИКОЛИЧЪ.

У НОВОМЕ САДУ,

БРЗОТИСКОМЪ ЕПИСКОПСКЕ КЪНЪГОПЕЧАТЪ 1861.

~~PH 4054~~

РІІ 4054

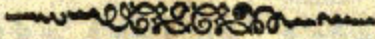
Р. 10 Ср 11 51.1

**ЗІДАНЬ СКАДРА
НА БОЯНИ.**

ЖАЛОСТНО ПОЗОРИЄ

у

ТРИ ДЬЙСТВА.

ПО НАРОДНОЙ ПЕСМИ

САЧИНО

А. НИКОЛИБЪ.

**У НОВОМЕ САДУ,
Брвотискомъ Епископске Книгопечатнѣ 1861.**

ЗНАНИЕ СЛАВА

М. П. В. 95535 А. П.

ЖАЛОСТНО ПОЗОРНЕ

ПО НАРОДНОЙ ПЕСНИ

СЛОВО

А. И. П. О. Д. П.

У. П. О. Д. П.

Въздѣланъ въ Императорскомъ университетѣ 1881

Дѣйствующа лица.

Вукашинъ Мрнявчевићъ, краљъ.
Углѣша " войвода) браћа нѣгова.
Гойко " ")
Євросима краљица, супруга Вукашинова.
Босилька, супруга Углѣшина.
Любица, супруга Гойкова.
Вила.
Жарко Огняновићъ Сердаръ, любимаць Вукашиновъ.
Златнокосићъ Голубъ.
Долянчићъ Мирко. } Зетски властели.
Баковићъ Янко. }
Рашковићъ Бурађъ.
Раде Неимаръ.
Момчило, нѣговъ Помоѣникъ.
Десимиръ, слуга Вукашиновъ.

ПРВО ДѢЙСТВО.

(Польски предѣль.)

ПРВИ ПОЯВЪ.

Златнокосиѣъ Голубъ и Долянчиѣъ Мирко.

Златнокосиѣъ Голубъ.

Тако е, мой побратиме. Душанъ умрс, па кадъ црна земля нѣгово тело покри, онда и тама густа славу сръбску обузе. — Властели Зетски нису више, што су били; данасъ су то слабомоћна створеня. Та обрана лозе Неманићеве, та подпора државе сръбске данасъ е роблъ Вукашиново.

Долянчиѣъ Мирко.

То значи, да е све превара и обсена на земљи. У томе е и любовь и верность и срећа. Да е и наша срећа данасъ потавнила, то видимъ; али, што велишъ, да смо роблъ, то не увиђамъ.

Златнокосиѣъ Голубъ.

Жао ми е, да си кратковидъ. Проѣи, побратиме Мирко, по ядной Србији, па ћешъ видити на све стране тугу и уздисанъ. Србия нема данасъ цара; царъ на престолу дрема, а Србия стенъ подъ владомъ Вукашина звера. Ови исти Зетски властели, кои нису трпѣти могли, да имъ се Грци у државне послове мешаю, кои нису гледати могли, да законни краль неправедно са синомъ поступа; ови исти

вitezови данасъ кланяюсе Вукашину зверу, коме се ни правога порекла не зна. О Боже! како се та една Зета изменила.

Долянч. Мирко.

Побратиме Голубе! Осуда е твоя претерана и неправедна. Не криви насъ ядне Зетске властеле, но онога, кои насъ у то стањ постави. Душанъ разиространи царство; али онъ га и разкомада, па предаде поедине области наместницима. Онъ изъ пепела подиже войводе, узвиси и' на висока достоинства, и учини и' областнимъ наместницима. Нъгова силна рука јоштъ могаше пространно царство у единству одржати, али слабомоћномъ Урошу то е немогућно. Душанъ умре, а областни наместници однадоше одъ средине, у којој за све беше врховна властъ. Сада ови наместници, кои су се осилили подъ слабомъ и кратковидимъ Урошемъ, само то траже да буде сваки за себе самосталанъ. То дакле, што траже други, то тражи и Вукашинъ.

Златнок. Голубъ.

И Зета, една Зета, постойбина Неманьића, те яде очима гледа и нема моћи да Уроша на престолу укрепи и Србию у единству да одржи? Видишъ ове Мрњавчевиће, како су се изъ ничега подигли и, како су се осилили. Кажи Урошу, да су му то злотвори, мислишъ, да ће ти веровати? — Има люди, кои любе Уроша; има люди, кои му саветоваше, да одузме владу одъ ови' зверова'; али Урошъ не послуша ове верне душе, но прогласи јоштъ Вукашина кралъмъ. И ми Зетски властели данасъ имамо срећу кланятисе Мрњавчевићима.

Долянчићъ Мирко.

А шта можешъ чинити? Душанъ разкиде нашу свезу властелску и одцепи одъ царскога дома. Наша се моћъ уништи, па сада може седити на престоу србскомъ ко оће.

Златнок. Голубъ.

(Жестоко.) О земљо! Отвори се и прогутай свакога Зетскогъ властела, кои овако мисли. — Садъ видимъ, да редкостъ блага не чини царство слабомоћнимъ, но редкостъ люди. — Ахъ, болъ е целу Зету попалити и у нѣнимъ развалинама датисе закопати, него се Вукашину кланяти. Не, докле има Неманьића на свету, Златнокосићъ другоме неће се кланяти. Србинъ, кои свою шию туђемъ ярму драговольно пружа, безъ покушениа борбе за одржанъ свое дичне царске лозе, ние Србинъ, него изродъ. Я се надамъ, да народъ србски до тога пониженя юштъ ние дошо.

Долян. Мирко.

Народъ? Заръ ти одъ народа слѣдствености и постоянства и любви тражишъ? Да ти кажемъ: народъ се савия и окреће за ветромъ. Кои му лепе речи просипа, тай га добия и повлачи по своіой вољи. Народъ е као стадо оваца, а стадо потребуе пастира, па био онъ ко му драго. Само ако е Богъ пастира украсио лепимъ даромъ говора, може тай по своіой вољи народъ или у цркву на молитву, или у крвави бой за собомъ повући. А што се любви тиче, мого би ти рећи: любовь непостояне светине налазисе у кеси; дирни му у ову, дирнуо си га у животъ, изобразишъ ли му ову, напунио си му срдце мрзости.

Златнок. Голубъ.

Ахъ! ние тежко люди' наѣи, кои ѣе отачбини у лакимъ и среѣнимъ временима служити; али оно су добри граѣани, кои у временима несреѣе и неволъ служе. Но то е зло на свету, што су они, кои добра желе народу, плашльивци.

Доляпч. Мирко.

Я плашльивацъ нисамъ, еръ самъ се навико смрти у очи гледати; но реко би, да светину болъ одъ тебе познаемъ. Море, послушай ме; люди су злочести, а оно су малоумни, кои оѣе да буду больи одъ целога людства. Светъ е тако сазданъ, да човека не постизава ни добро, ни зло по заслуги нъговой. Можешъ ли ти силомъ свои' рамена' светъ исправити? можешъ ли ти еданъ беснеѣу буицу задржати?

Златнок. Голубъ.

Множина може, што еданъ не може. Слога руши села и градове, слогa и неправду исправля, па слогa и буицу укроѣава. Нисамъ я еданъ у Србии, кои увиѣа, да е Вукашинъ неблагодаранъ ономе, кои га е добротворствама обтеретио. Ако се ми сви сложимо, слогомъ ѣемо и тога неблагодарногъ звера покорити. Народъ, кои за свою слободу оѣе да се бори, тай е ячии одъ голията. Сила е у сложнимъ силама. Ако не можемо нашега неприятеля покорити, можемо га каменъмъ засути.

Доляпч. Мирко.

Ей, мой побратиме, Златнокосиѣу Голубе! а еси ли у станю ту светину покренути и сложити?

Златн. Голубъ.

Да, побратиме, Долянчићу Мирко! Знамъ я, да е тежко ову светину покренути; али ако си вештакъ, обратисе на нѣгову суету, па ћешъ га побудити, да славу Неманьића у племену нѣговомъ одржи. Што су веће тежкости и препове, у толико су веће радости побѣде. Кажу ми, ко е данасъ у Србији задоволянъ?

Долян. Мирко.

Задоволянъ е само онај, кога ладна земља покрива.

Златноко. Голубъ.

Тако е. Кажу то Србину и онъ ће те разумети, съ тобомъ пристати, боритисе за правду и славу великодушне лозе Неманьиће, и ярамъ Вукашиновъ сбацити.

Долян. Мирко.

Ко зна, неће ли та светина и Неманьиће за великодушне презирати. Великодушне е тежина, која брзо у море тоне, а међутимъ обсена и обмана по површини плива. Светина не сећасе лако благодарности.

Златнок. Голубъ.

Ние овде о благодарности речъ, но о дужности. Дужность е свакога Србина своју слободу бранити и своју славу одржати. Кажу Србину шта Вукашинъ поредъ жива цара ради, па си доста учинио. То е сила, којомъ ћешъ га очарати, да постане ячимъ одъ лава, па да иде за тобомъ и у гору и у воду. Заръ ние доста, кадъ му кажешъ, како Ву-

кашинъ овде арчи, са србски' леѣа' сакупљвно, благо, при овой граѣвини, кою му и небо подићи не допушта? Заръ му е ова чиста намера, што овде на Бояни оће градъ да сагради?

Долян. Мирко.

Да онъ намерава овимъ градомъ држати Зету у шкрипу, то е очевидно. Но да мене пита, я би му реко, да не арчи блага.

Златн. Голубъ.

Кадъ би му добра желио и я би му казати умео: не бойсе Зете, она е изнемогла. Али я држимъ, да е станъ Зете и нѣму добро познато, па да онъ има и други' узрока', што башъ овде жели тврдињу имати.

Долян. Мирко.

А кои би то били?

Златнок. Голубъ.

Оће онъ овде да има необоримогъ заклона. Сяниша жели да преотме престолъ. Сяниша може найпре ударити на Зету, надаюћисе, да ће власти Зетски, кои некадъ у станю бия'у кралъве на престолъ подизати, съ нѣмиме пристати. И у томе може бити, да добро рачуна, я би реко. Ко ти може добаръ стаяти, да се неће Никола жупанъ изъ Трикале и Касториѣ, Плакида изъ Охрида и Деанъ изъ Вардара нѣму придружити. Заръ не видишь шта се ради? нема данасъ вере и поштены; свако ти одъ ови' Наместника' чува шта има и, изгледа, кои ће бити ячи, да узъ нѣга пристане. Ни сама майка Урошева, царица Елена не обзиресе на сина; седи у Серу и, изгледа на што

ће овај раздоръ намѣстника' изићи. Я држимъ, да се Вукашинъ найвише Синише плаши, а са осталимъ намѣстницима, кои су сви као и онъ, као да се споразумео, када су се ућутали. — На последку, мислио онъ, шта мислио, да добра овой тужной Србији не мисли, то се види.

Долян. Мирко.

Има ту и наши' грехова', побратиме Голуба. Ми смо они, што помогосмо Душану до престола доћи; ми смо они, што предупредисмо да Синиша до престола не дође; а данасъ, данасъ опетъ имамо други' желя'; данасъ би опетъ волели Синишу него Душанова сина.

Златнок. Голубъ.

Но подигнисе садъ? Сбаци Вукашина, као што си Дечанскогъ; подигни Синишу на престолъ, као што си некадъ Душана подиго? О Душане, подиго си Србию и разпространио, али си уедно и темель пропасти своје племену подиго.

Долян. Мирко.

Нѣгова е намера добра била. Нѣгова е цѣль била, да Србия буде силна. Што е законъ о наслѣдству оставио, мислио е тиме да миръ у племену своје и народу утврди. Но и онъ е само човекъ био, а ништа више. Што не увиђаше мутне будућности наступе, немой га за то кривити.

Златнок. Голубъ.

Да су велика дѣла Душанова, којима е Србию преобразио, то е истина; али да е између ови' велики' дѣла' и онај велики ударъ, кои онъ самъ зададе племену Неманѣићевомъ и то е истина. И овде

се само то рећи може, да е лакше увидити погрешку врлогъ човека, но порокъ простака. Я га за ту погрешку нећу кривити; али га кривимъ, што не имаше човекопознанства. Што не подизаше племиће и властеле Зетске, кои' доста вртни' бияше у земљи; но Мрњавчевиће узвиси, да славу србску разоре. На што ти данасъ животъ безъ истине и слободѣ? То су само стихіе божественогъ човека; съ овима е онъ човекъ, а безъ ови' ништа. Ми смо ти данасъ ништа, еръ одъ истине и слободѣ нема више у Србији трага.

Долян. Мирко.

Ала смо бѣдни. Овай животъ тако е кратакъ, као еданъ тренутакъ, па и тай тренутакъ ми сами себи огорчавамо.

Златнок. Голубъ.

Несрећа, која намъ одъ Бога долази и одъ судбине, сама собомъ доноси свакадъ и божественну силу виданя и, пошто насъ та обори и понизи, подиже насъ уедно очеличивши намъ духъ, па га тако ояча да поносито све теготе сносимо; али другоячје е съ несрећомъ, која одъ люди' долази; кою намъ злоба, пакость и подлостъ людска причинява. То е несрећа безъ утѣхе и безъ опоравленя; несрећа пуна горчине и яда'; несрећа, која насъ понижава безъ да намъ се исправити дае; несрећа, која насъ у калъ баца, одъ кога се очистити безъ тежки' яда' не можемо, па ни самимъ топлимъ потокомъ наши' собствени' суза'. У той се несрећи данасъ Србия налази.

Долян. Мирко.

Доста, побратиме Голубе. Не раздири далъ ово

оаядено срдце, кое ту несрећу добро увиђа. Я кадъ би у станю био животомъ моимъ ту несрећу одклонити, не би пожалио и ту жертву принети; али шта самъ я самъ съ тобомъ учинити кадаръ?

Златнок. Голубъ.

Ако мислишъ, да си ти самъ тога родолюбивогъ осећаня, ти се варашъ. Јоштъ има люди' у Србији, кои су у станю велика дѣла произвести. Међу овима су и Войновићи.

Долян. Мирко.

И Войновићи? еси ли говорио съ њима?

Златнок. Голубъ.

Юче самъ съ њима био.

Долянч. Мирко.

Шта они мисле?

Златнок. Голубъ.

Они имаю велике свезе на далеко разпрострте. Но они мисле, да одрже Уроша!

Долян. Мирко.

Ако ћешъ по правди, морашъ признати, да су на правомъ путу. И савестъ ми моя каже, да се правце држимъ.

Златнок. Голубъ.

Савестъ? и то е таква главница, да поредъ њъ можешъ одъ глади умрети. Остави ту савестъ за срећния времена, а данасъ послушай разумъ, кои ће ти казати, да е слаба надежда у слабомъ пецелу изгублѣну искру тражити. Шта ћешъ са слабомоћнимъ Урошемъ? Ако га данасъ одъ Вукашина звера ослободишъ, онъ ће сутра другога Вукашина

наѣи. Синиша, само Синиша има толико бодрости, да све силе уѣдини, наместнике да покори и Србию Србиомъ да учини. Я оѣу Синишу, што одъ нѣга по убѣѣвеню очекуемъ, да ће онъ србски престолъ оячати; а ко оѣе Уроша, онай тражи, да се подъ нѣимъ узвиси. Но напоследку и то да ти кажемъ: ние мени данасъ до раздираня, сбаци ми Вукашина, то е моя желя, па одржи на престолу Неманѣиѣа; Синишу, или Уроша, мени е све едно. (На страни) Съ овимъ се мора овако говорити.

Долян. Мирко.

У томе се слажемъ.

Златнок. Голубъ.

Тако побратиме. Красота света може минути, али добро дѣло никада. Наша е намера добра и благородна, а такову и Богъ благосиля. Кои у себи небо налази, може земљу лако презрети. — Я идемъ данасъ Рашковићу Ђурђу, а ти се састани съ Ђаковићемъ Янкомъ, да чуемо како они мисле. Побратиме, сутра да се састанемо. Кажи Ђаковићу Янку, да имамо уверенъ одъ Воислава изъ Котора, да ће и онъ съ нама узъ Войновиће пристати. Садъ съ Богомъ.

(Рукујесе, па еданъ оде на лево, а други на десно.)

ДРУГИ ПОЯВЪ.

Вида сама.

(Съ десне стране излазеѣи.)

О светино! о люди! како сте ядни и малоумни. Не видите пропасть, у кою васъ злоба и пакость увлачи?

Невинность страда, а пакость, злоба и неблагодарность оячава! то не увиђате?

Осуђуешиъ невинность, а издайство, неблагодарность и превару трпишиъ?

Гледашиъ, где Вукашинъ спрема замке, съ коима ће да ояди сина свога добротвора, и јоштиъ ви-чешъ да е Урошъ слабомоћанъ? а где ће ягниъ у челюстима грабљивога звера ячину показати моћи?

Они исти, кои су се до јуче отцу кланяли, благодарношћу обвезани, ти данасъ сину добротвора свога о злу раде.

Раздирите ту утробу ядне Србие, ви грабљиве зверке, спремайте пропасть племену Неманьиномъ, коимъ е Богъ Србию узвисио, на томъ ћете путу и свою погибель наћи.

У књиизи будућности зло се пише: неверство, злоба, пакость, завистъ, неслога, непоштенъ, притворство и суета овой на далеко прослављѣной земли прети. Боже! мое е определенъ тежко, али я се твојой вољи покоравамъ. Подай моимъ речма силе, очарай ми езикъ, да овимъ произведемъ оно, што ми десница твоя покаже.

Я ћу Вукашину зверу препоне полагати, да не успѣ у злоковарной намери својой, и у томе ће ме твоя света воля руководити.

Кои клизавимъ и неправеднимъ путемъ пође, посрнути мора, одржатисе не може, по судбине закону пада.

Кадъ се народъ у раздору своје дужности налази, пропасть себи спрема.

Народъ не може пропасти, ако смртъ у собственой утроби не носи. Народъ пропада само собственомъ кривицомъ.

Мрзость, osveta, то є мачъ имаюћи две сечилице, коимъ смртни лако може самогъ себе као и свога непријателя раннити.

Подигне ли се издаица на престолъ Неманьића, онда будућность ове јдне Србије стена' ће подъ ужасомъ.

О бедни Уроше! твоя прекомерна доброта порађа зло.

Време є пуно јада, ако му се лекомъ брзо у помоћъ не похита, погибель доноси.

Урошъ є цветаюћа гранчица царскога корена; али та вене, зловна рука одузима јой сока, на прилику чека, оће да јо утамани.

Не смешисе любко небо, еръ се светъ намр-годио, што се мутни облаци навлаче надъ главомъ Душанова сина.

О предупреди, Боже! не допусти пакости узвиситисе, да не куне потомство несито злоковарство прадедова' свој'. (Оде на лево)

ТРЕЋИ ПОЯВЪ.

Раде Неимаръ и Момчило.

(Излазе съ десне стране.)

Раде.

Нема стида, где кривице ние. Ко ће се обзирати на светину. Пусти ю нека говори лудо, кадъ не уме мудро. Шта ми е до клевете; она има безброени' гласова', коима злобу и пакостъ разпростире.

Момчило.

Тако е, мой Неимаре; али светина не мисли на невиностъ; кога она обтужи, тога и осуди, па ма га сто пута' судейска пресуда одъ тужбе ослобођавала.

Раде.

А еси ли у станю са светиномъ бочитисе, кадъ она у незнаню и пакости заблуди? Пусти ю, нека се изговори, па ће ућутити. Ти видишъ Момчило, да я свойски радимъ на овой грађевини, а што ми се саградити не да, ние моя кривица.

Момчило.

Я се чудимъ: како се светломъ кралю не досади арчити блага. Ние то шала, ево већъ трећа година навршусе, одъ како ми триста майстора съ тобомъ овде градимо, па за три године нисмо у станю били ни темеля подићи.

Раде.

Три су се године юче навршиле, мой Момчило,

а данасъ настае четврта, одъ како се ми овде, око ове несрећне грађевине, безъ успѣха, мучимо. Но што е яча сила Вилина одъ силе Вукашина краля, есамъ ли я томе кривъ?

Момчило.

Кадъ се не би знало, да си ти на гласу неимаръ, могло би се посумняти, да не умешъ темеля ударити. И онетъ има люди, кои тако мисле и говоре.

Раде.

А говоришъ ли и ти тако?

Момчило.

Убио би ме Богъ, кадъ би тако говорио. Я самъ моимъ очима гледао, шта бива. То сви майстори и посленици виде, да оно, што ми за данъ саградимо, то Вила преко ноћъ развали.

Раде.

Кажи свакомъ, ко ме држи за незналицу и невештака, нека дође овамо па нека покуша онъ о воме граду темеля ударати, па ако га подигне, да му се поклонимъ. Тако мишляу и господа светла, али се брзо о противномъ уверише. Нисамъ ли я съ вама триста майстора предъ войводомъ Гойкомъ темель ударао, съ вама кодъ темеля заноћно стражарећи, темель чувајући? Темель се одржа до польноћи само, а када глуво доба наступи, сви ми добро видисмо, где се каменъ изъ темеля креће и у Бояну обалюе. Ко то силно каменъ у часъ подиже, ко га обали, есмо ли видели?

Момчило.

Нисмо. Само смо чули, где Вила виче: „Овде нећешъ саградити града.“

Раде.

Бсмо ли тако исто градили предъ войводомъ
Угльшомъ, а тако и предъ самимъ кралѣмъ?

Момчило.

И свакадъ Била преко ноћь обали, што ми пре-
ко дань саградимо.

Раде.

И како е Вила одъ почетка радила, тако и
данасъ еднако продужуе. Е ли онда чудо, што не
можемо да саградимо града?

Момчило.

Све е тако. То е сила невидима. Природа се
овде нашей грађевини противи. — Или смо ми нешто
Богу сгрешили, или намъ се неда збогъ грехова
краля Вукашина. Па докле ћемо ми овако овде у
залудъ градити?

Раде.

Краль насъ ра'ни и добро плаћа, па докле онъ
заповеда, ми ћемо градити. Тако, мой Момчило.
Айдемо ми на посо.

(Обоица одлазе на лево, позорие се меня у собу
Вукашинову).

ЧЕТВРТИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ и Жарко.

Вукашинъ.

Оди овамо, Жарко. Тебе самъ тако дуго изгледао. Ти си еданъ, съ коимъ се може мудро говорити. (Седне на столицу.) — Оди ближе, Жарко. Доносишъ ли ми вѣсть, да се Воиславъ моіой вољи покорава? Увиђа ли онъ, да е дошло време; да се слабиі ячемъ понизити мора?

Жарко.

Онъ іоштъ ние у станю разиознати светлостъ одъ помрчине. Онъ саня, да оное само преданъ бити може, за кога му срдце любовь осећа; а да би онога презирати требало, кои одъ нѣга любовь изнуђава; любовь, кою онъ у срдцу свомъ не осећа.

Вукашинъ.

(Лютито.) Ђ ли се Воиславъ усудио то изрећи? Онъ се нада дакле, да ће у станю бити моіой вољи противитесе?

Жарко.

Онъ толико рече, да изнуђена любовь не може срећна бити!

Вукашинъ.

(Замишлѣно. После краткогъ ћутаня.)

Знашъ ли ти, да би болъ било, да си кою одъ ти' речи' заборавио?

Жарко.

Светли господару, ти си ми заповедио, да сваку речь нѣгову запамтимъ и теби верно да доставимъ.

Вукашинъ.

(Презрительно.) И ти си човекъ, кои истину люби и, кои не спада у онай брой ласкателя' истину избегаваюћи'; е ли? — Шта си се намргодио, кадъ ти то не приличи? — Познаемъ я тебе скрозъ какавъ си. И да ти кажемъ, видимъ на дну срдца твога жеравицу, коіомъ желишъ у овимъ моимъ несрећнимъ грудима ватру поджижати. Али я те опоми-нѣмъ, да се те зликовачке намере оканетъ, па да употребишъ у свомъ поступаню и говору са мно-мъ више мудрости и благости. Не угађай, да се црно црнѣмъ направи. Не сипай на буктиню зейтина. Я не би желио, да онога моя ярость постигне, кои ту не заслужуе.

Жарко.

Али ако би се и то догодило? (Лукаво съ ула-гиванѣмъ.) Да, светли краљу, да мени за рукомъ изпадне, Воислава приволети, да се твоіой вољи по-кори, каква ме награда очекуе? еръ не могу веро-вати, да за извршенъ твои' желя' неби било за мене награде?

Вукашинъ (Умерено.)

Но, за успѣхъ мои' желя' има' ћешъ награду савести. (Смеша се.)

Жарко.

Доцканъ долази савестъ, где воля разумъ над-влада.

Зна, Скадра.

Вукашинъ.

Охо! — Но буди уверенъ, да ћу я умети тебе и другимъ чимъ наградити.

Жарко.

Я се надамъ —

Вукашинъ.

Садъ говори. Могу ли имати надежду, да ће се Воиславъ опаметити и узъ мене пристати?

Жарко.

На то допусти ми, да ти приметимъ.

Вукашинъ.

Говори.

Жарко.

Видишъ мою преданость и непоколебиму верность, то су слуге, кое повереня заслужую.

Вукашинъ.

Есте. (Лютито.) Видимъ те и знамъ те. Јоштъ никада ниси ти на полю верности лаворике задобио, али доста пута на узвишенимъ подлостима. Ти си био свакадъ веранъ слуга они, кои надвладаю, или кои имаю изгледа, да ће надвладати; на кратко, кои имаю силу и блага у рукама. Ти си свакадъ съ народомъ држао, а међутимъ си тай исти народъ краљу издавао. Ти си био съ Душаномъ и са Зетскимъ властелима, а овамо си га отцу издавао. Ти си човекъ имаюћи два лика. Говори.

Жарко.

Светли господару! Ђ ли то награда за мою верность? Я овамо радимъ, да ти се Воиславъ по-

кори, а ти сада тражишъ, да узъ тебе само при-
стане. И за мое верне услуге ето —

Вукашинъ.

Стара лисицо, — знашъ ти свою главу за вре-
мена изъ петлѣ извући и на нѣно место туђу под-
метнути. (Смеша се.) Знашъ ли шта мислимъ? —
то мислимъ, да ти немашъ порекло одъ Адама и
Еве, као други люди. Я би реко да си ти праунукъ
оне славне змие.

Жарко.

Кадъ би то било, онда би текъ у станю био
данасъ теби добре услуге учинити.

Вукашинъ.

О томе не сумнямъ. Говори еданъ путъ, шта
вели Воиславъ.

Жарко.

Воиславъ е као и други наместници. И онъ
изгледа, куда ће се већина нагнути. Онъ ми на
последку рече, да му оставимъ недељу дана на про-
мишленъ, па да ће онъ послати свога човека, да
ти одговоръ донесе.

Вукашинъ.

И то нив безъ узрока.

Жарко.

Тако е.

Вукашинъ.

А твоя е дужность да узрокъ пронађешъ —

Жарко.

И ту самъ испунио. Дознао самъ, да су већъ

неки тога ради нѣму долазили и, реко би да се Воиславъ съ нѣима упустио у преговоре, кои іоштѣ прекинути нису. Остави ми мало времена, я се надамъ, да ѣу томе у трагъ уѣи. Толико ти, светли кралю, казати могу, да нисамъ отишо, ми би Воислава изгубили, а овако я се надамъ да ѣемо ми Воислава придобити.

Вукашинъ.

Тако, тако, мой Жарко. Знамъ я шта си ти учинити кадаръ.

Жарко.

Све би то лакше ишло. До садъ би ти се сви наместници покорили, да си у станю био овај градъ саградити. Али то, што ти се не даде за толико времена ни темеля подиѣи, то ти много науди. Малоумна светина изъ тога свакояке слутнѣ изводи, а то ѣе твоє намере да осуети.

Вукашинъ.

(Жестоко.) Неѣе, Жарко, неѣе. И небо да ми се противи, я надвладати морамъ. На последку, ма знао и саме демоне у помоѣъ позвати, моя желя изпунити се мора. У мени є то уверенѣ оживило, да се іоштѣ ништа ние одъ люди' отело, кадъ се са поузданѣмъ отважно радило; дакле неѣе се ни одъ мене ова граѣевина отети. Я морамъ овде, овде башъ на Бояни градъ имати. — Да видимо, коме ѣе се досадити, или Вили рушити, или мени градити. — Я одъ граѣевине престати неѣу. — Садъ ѣу я опетъ отиѣи, да оштрии налогъ майсторима издамъ. Да видимо. — Жарко, ти меѣутимъ отвори очи и уши на све стране. Ти ме разумешъ?

Жарко.

Разумемъ.

Вукашинъ.

На властеле Зетске треба добро мотрити; еръ су то досада свакоме покрету ласте биле. Ти то знашъ изъ искуства?

Жарко.

Знамъ, и зато ти кажемъ, да се одъ мене ништа сакрити не може.

Вукашинъ.

Пази добро на те родолюбце и народобранителъ. Подай ми прилику, да и' упитати могу, ко и' е опуномоћно да се они за народъ и за отачбину стараю. А знамъ я, друго е ту; подъ насловомъ народа брину се они за себе. Чуешъ, Жарко, тражи ми начина, да се съ тимъ своелюбцима еданъ путъ прорачунимъ.

Жарко.

И то ћу покушати.

Вукашинъ.

Са здрављемъ.

Жарко.

(Поклонисе и оде.)

ПЕТИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ (самъ.)

О! Зашто се ми не задоволявамо нашимъ иманьмъ? Зашто ми свакадъ, да е болъ и красни себи представлямо оно, што немамо? — У непознатой будућности тражимо ми ствари и за њима чезнемо, кое, може бити, никада постићи нећемо, а при томе заборавимо да уживамо оно, што имамо и не мислећи да се и ово у сенку претворити може. — (Брзо.) Ха, клевета! та мисао приличи грудви снега, која се съ висине валя и у валяню расте и множи се, докъ напоследку огромномъ постане, па сурвиномъ нашу честь и нашу славу подави. Бежите одъ мене мутне мисли, не потресайте мое дрзновенъ, не труните ми изгледа сѣйни' предузећа' садъ, кадъ я видимъ да самъ любимацъ среће на мене непрестано смешеѣесе. — Зашто се дакле осврћешъ, Вукашине? Шта оклевашъ съ кованъмъ среће свое, кадъ видишъ предъ собомъ усияно гвожђе будућности? Истина, да истина е; (лакше) будала е, кои руку среће оклева сграбити, кадъ му е смешеѣасе богиня пружа; будала, кои окове свое не разкида, кадъ осећа, да за то снаге има; будала, што не узима, кадъ му духъ судбине виче, да е то њму наменъно; будала, кои оклева заузети оно, што му се само намеѣе но допушта да то други себи присвое. — Ономенисе шта си био, Вукашине, а шта си садъ, па корачай далъ, кудъ те звезда среће твое вуче. Сети се и самогъ предсказиваня судбине при

рођењу твојемъ. Да, майка ми причаше, да се земля потресла, кадъ самъ се родио, и да се онда небо пуно светила' указаше. Ово казива'у да су знаци среће, знаци означавајући рођење необичногъ човека. Необично да е, то се потврђуе; еръ изъ пепела и одъ сиромашка ево ме кралѣмъ у Србији. Ахъ! кралѣмъ само, а зашто не царемъ? Има ли јоштъ единаго у Србији, кои се својомъ срећомъ толико дичити може? (Ватрено.) Напредъ Вукашине: започето дѣло мора се довршити, еръ би срамно било у пола рада радъ оставити. Шта ти е стало до светине, оће ли она твоя дѣла одобравати или опорочавати? Знај, да злоба людска не милуе друге у предуземама усрећене видити; знај, да злоба пакостно на оне гледа, коима за рукомъ испадне оно постићи што они дочепати нису у станю били. Да, я самъ то већъ искусио. Я видо', да ме люди мрзе, што самъ срећни одъ нѣи и, опетъ видимъ да ми се кланяю и да предъ лицемъ моимъ пузе. (Умерено.) Да, я то имамъ благодарити мојой срећи и моме благу! — Но знашъ ли ти, Вукашине, да би се сви ови люди, кои ми се садъ пузећи кланяю, брзо разпудили, кадъ би те осиромашена и онесрећена видели? Морао би дакле тимъ благомъ штедљивие поступати, знајући, кадъ не стане блага, да ће и уваженя не стати. Шта дакле? да престанемъ одъ грађеня града? а, то би било толико, као показати свету слабомоћие и неповеренъ у срећи. То не смемъ чинити: морамъ дакле започету грађевину продужити, ма знао у ню и мою срећу узидати. — (Звони.) Кажу, да е новацъ животъ, а сиротиня готова смръть. Но на што ми животъ безъ уживаня среће.

(Десимиръ уђе.)

Диете, зови ми Угљьшу и Гойка.

(Десимиръ оде.)

Да, нека се арчи благо; ако се утврди моя будућностъ, она ће то све накнадити. — Нестриленъ, немиръ, ужасъ. О! я самъ био богатъ, кадъ самъ био сиромѣ; али садъ самъ сиромѣ, кадъ ме кралѣмъ зову. — Проклета Вила, што ми сметнѣ прави и помрачава сунце среће мое. Но сѣйна срећо моя, ако ми на часъ мутни облаци и закланяю лице твое, облаци ће се разићи и, ти ћешъ ме озарити, као и пре, по обичаю твоемъ. — (Брзо.) Ха, може бити, да ће доћи време, када ће се моя чувствованя и мое желѣ, кое ми сада душу обузимаю, као сѣнови представляти; може бити, да ћу некадъ цео животъ мой као превару сматрати, и суетну борбу за срећомъ и престоломъ осуђивати; али никада не ће доћи то време, да ову тежню проклинѣмъ. (Са значенѣмъ тужно.) Само ти, Вило, да ми не стѣшъ на путъ, давно би я до уживаня среће доспео; (лютито) али знай, да се я силе твое не страшимъ; знай, да ме пакость твоя одъ мои' красни' намера' уздржати не може. И ма знао онде срећу Србие саранити, градъ се саградити мора.

ШЕСТИ ПОРВЪ.

Углѣша, Гойко и Преѣашњи.

Углѣша.

По твојој заповести, светли краљу, ево насъ на услуги.

Вукашинъ.

Чуешъ, Углѣша брате, има ли на свету помоћни' сила', коима би Вили доскочити могли?

Углѣша.

Не знамъ, како би то проклето створенъ надмудрили.

Вукашинъ.

Где мудрости нема; ту се снагомъ издирати мора. Слава е едина добитъ на земљи; одузми ми славу, пропао е животъ. — Ради увеличаня и одржаня славе мое градъ се саградити мора. Мой е светъ, мои су зраци сунчани, топлота и мразъ, мени се и све силе покорити мораю. — Кои е одъ васъ данасъ на грађевини био?

Гойко.

Светли краљу, я садъ одъ грађевине долазимъ.

Вукашинъ.

Гойко брате, шта се тамо ради?

Гойко (забринуто).

Волянъ да си, краљу, по твојој заповести, ради се уредно као и до сада, али све безъ успѣха.

Оће ли се едномъ темель одржати, то е у Божиој руци.

Вукашинъ.

Ако се не одржи данасъ, одржа' ће се сутра. Ради, ако си радъ да што створишъ, то е нама сказалька.

Угљѣша.

Ми труда не штедимо, ми блага нештедимо; али све у залудъ. Три године се навршише, и ми јоштъ нисмо у станю силу Вилину надјачати.

Вукашинъ.

(Лютито.) Силу сили, крвь крви и невољу невољи на супротъ стави, па ћешъ побјдити.

Угљѣша.

Наредби твојој, светли господару, я се покоравамъ; али „нема чина безъ начина.“

Вукашинъ.

Ни лавово срдце, ни ледена стена ние тако неустрашима, па ни сама смртъ у грозной својој ярости ние тако одважна као што самъ я за подизанъ ове грађевине. Идите тамо, ево и мене, да последню вољу мою и вама и майсторима кажемъ. Градъ ми саградити морате, или се живи закопавайте.

(Угљѣша и Гойко оду.)

СЕДМИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ (самъ.)

Вукашине, покажи решителность и узвишено поверенъ у судьбину свою, па ступай напредъ ма и крозъ адска врата. Заповедай, наређуй, обарай што ти на путу стои, ако мислишь до пожелане цѣли доћи. На овоме путу живота нека ти е котва одважностъ, а твой вођа смѣлость. Не обзире се натрагъ, лажанъ е таласъ, далеко е цѣль.

(Оде.)

ОСМИ ПОЯВЪ.

Кральица Угљѣшница и Гойковица.

Кральица.

Драге мое етрвице, чудни су появи, а јоштъ чудния значеня њиова. Човекъ прима одъ поява времена понешто, кое у тайности задржава, изъ чега после сређу свою изводи. И я самъ вамъ утувилла одъ суморни' па и одъ сјайни' времена' понешто, и садъ изъ тога изводимъ неку неволю за насъ. Како да вамъ кажемъ; погледайте на лице мога господара, па ћете се уверити о мојой слутњи. Шта е не знамъ, али то виђамъ, да оно некада сјайно лице све тавнимъ постае. Но то сте исто могли и на вашимъ господарима приметити. Пазите, да имъ угодно, како насъ не би збогъ неатаня каква неволя снашла.

Угльшиница.

За име Бога, госпођо краљице, я радо чинимъ, што се чинити може; угодили желимъ, задовољити и' тражимъ, еръ ми майка тако казиваше, да не задовољство свако зло порађа. Али ядна, мое е задовољство изчезло. Ова грађевина сваку приятность угуши. Я дворимъ, лебдимъ, на сваки погледъ мотримъ, да мисли погодимъ, да захтеваню угодимъ; али свака услуга, место приятности и награде не задовољство и муку доноси.

Краљица.

Истину да вамъ кажемъ, одъ како се та проклета грађевина подизати зачала, видимъ и сама да имъ е угодили тежко. Ако ведримъ лицемъ изъ кукѣ изиђу, суморнимъ се повраћаю. Видимъ тугу, видимъ неку неволю, али шта е, не смемъ да и' питамъ. Кадъ однесемъ на грађевину ручакъ, видимъ да се гради и силно и снажно, али грађевина нема да успѣва.

Гойковица.

Шта се гради, неznamъ; али то видимъ да се грађевина съ места не подиже. Кадъ самъ први данъ ручакъ однела, виђо' temelъ ударати; али одъ оно доба ево три године юче навршишесе, па шта самъ онда видила, то и юче. То ће бити, што господи неволю причинява.

Краљица.

Видимъ муку, видимъ неволю, па зато вамъ кажемъ, да изъ те смутнѣ и црну слутню изводимъ. Ахъ мою муку юштѣ и санъ клети узвишава! Опетъ самъ ноћасъ чуданъ санакъ снила. Стрепимъ

и Богу се молимъ да ови мутни облаци еданъ путь
прођу.

Гойковица.

То е и моя свакидашня молитва.

Угљѣшница.

И моя.

Краљица.

Наша срећа одъ нѣиове зависи, наше спокой-
ство у нѣиовомъ изворъ има, па зато намъ се валя
Богу молити, да насъ обрадуе.

Угљѣшница.

О, кудъ е наше спокойство; пропаде то жи-
вота благо, све се измени. Съ достоинствомъ дође
туга, задовољство и, све што любко беше, ута-
манисе.

Краљица.

Што намъ е природа нѣжно и чувствително
срдце подарила, она насъ е досетљивимъ разумомъ
украсила. Разумъ намъ налаже да сакриемо тугу
нашу, како не би нашимъ тугованѣмъ узвишавали
невољу наши' господара'. — Е ли на мене е (Угљѣ-
шница) редъ, етрвице, однети данасъ майсторима
ручакъ?

Угљѣшница.

После Любице Гойковице на тебе редъ долази,
госпођо краљице.

Краљица.

Добро. Послушайте, што ћу да вамъ кажемъ:
Ви спремайте господску вечеру, еръ се могу данасъ
забавити, кадъ однесемъ майсторима ручак. На ста-

новима давно била нисамъ: станарице треба надгледати. Съ грађевине на станове оћу да се свратимъ. Осимъ тога оћу мало Ружи Златнокосићевой да се свратимъ. Видити е морамъ, одъ давна е видила нисамъ.

Гойковица.

Я ћу, госпођо краљице, место тебе спремити господску вечеру, а тебе молимъ, кадъ будешъ кодъ Златнокосићеве Руже, да разгледашъ брда нѣна; у нѣ има лепи' чести' брда'. Мое брдо за свилено платно види ми се да е редко; ако би ми Ружа едно позаймила, я те молимъ, избери ми лепо.

Краљица.

Оћу, етрвице, тебе послушати.

(Одлазе.)

(Промена позорня бива у польски предѣлъ, где се гради Скадаръ.)

ДЕВЕТИ ПОЈВЪ.

Углѣша, Гойко и Раде.

Углѣша.

Имашъ ли, Раде немаре, доста камена, креча и песка?

Раде.

Свега има доста. Каменъ се вади, довлачи и теше. Креча и песка има и одвише.

Углѣша.

Како су ти майстори?

Раде.

Майстори су невольни самномъ заедно. Знате, како су люди: свако се живо своіой рукотворини радуе, ми смо само єдни, кои при овой грађевини за ту радостъ не знамо.

Углѣша.

А знате ли за 'рану и плату?

Раде.

У 'рани и плати мане нема.

Углѣша.

Знате ли и то, да онай, кои васъ 'рани и плаћа, тражи и успѣхъ вашегъ рада?

Раде.

И то добро разумемо! али што васъ нисмо у станю задовольити, то ние до насъ.

Углѣша.

(Срдито.) Никаквогъ изговора више. Ако си майсторъ, покажи вештину свою; но ако вештине немашъ, позайми е одъ ђавола. Како ћешъ градити, то е твой посо. Толико ти кажемъ, да се овде мора градъ саградити, или ћу тебе и све твоє майсторе овде узидати. Ако се сутра овде темель не одржи, я ћу тебе прва у темель ударити, да ти покажемъ како се темель подиже.

Раде.

Волянъ да си, войводо, са слабомоћнимъ створенѣмъ. Птица нисамъ, да одлетимъ подъ облаке, те одъ беде да избавимъ себе. Снаге немамъ да се са силомъ боримъ. Што се одклонити не да, трпитисе мора. — Тражишъ одъ мене, войводо, што силе

людске превазилази; метни руку на срдце, па исповеди, е ли твое зактеванъ справедливо.

Угльша.

Малоумно створенъ. За три године дана' са триста майстора' тебе плаћамъ и 'ранимъ, па кадъ ти тражимъ створа за толико благо до садъ поарчено, онда самъ предъ тобомъ несправедливъ? Радъ ми покажи, радъ одъ три године дана', или спремай душу сатани, те нбомъ дружину пакла умножи.

Раде.

Смирене речи, то е мое оружие. И кадъ то едино оружие ни кодъ Виле, ни кодъ тебе приступа не налази, мени ништа друго не остае, но очекивати да ме небо у заштиту прими. Найгорѣ е ударъ смртъ; а смртъ оће свой данъ. Ако е мени овај данъ дошо, я се покоравамъ. Моя е утѣха, што ће ми душа отићи на небо, кое ће мукомъ пакла неправду казнити.

Гойко.

(Говори Неимару на само.) Не говори тако, не-срећниче; блага речи утишаваю ярость.

Угльша.

Оћешъ ли ти утѣху тражити на небу, или у паклу, то е мени све едно. Задовољи ти мое очекиванъ и мое захтеванъ, то е што се одъ тебе тражи. Чуешъ, то е, што ти кажемъ, или се спремай на путъ да утѣху тражишь. (Оде на страну и стане замишљено.)

Раде (Гойку).

Има ли мое кривице, войводи светли? ево мене;

сможди ову трупину, изтерай душу изъ нѣ, нека тражи покоя тамо, кадъ га овде ние наћи могла.

Гойко.

Раде, не идесе тамо, докъ се овде грађевина не сврши.

Раде.

Слаба е моя снага, а неволѣ сила одвећъ яка, да се нѣомъ борити могу.

Гойко.

Прођисе те неволѣ, но гледай шта ћешъ съ грађевинѣомъ, ако желишъ имати мира.

Раде.

Ахъ, то е даръ неба, за чимъ сиротиня жуди. То е редкостъ на земљи, која се мучно виђа.

Гойко.

Зашто то?

Раде.

Што глава имућни' не осећа, кадъ се сиротинѣи коса изъ главе чуна.

Гойко.

Чудновати човече. Ти тражишъ, да други осећа за тебе?

Раде.

И опетъ манѣ тражимъ одъ васъ, но ви одъ мене.

Гойко.

Како то! — Ха ево светлогъ Краля.

ДЕСЕТИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ, за нѣмъ Десимиръ и Преѣшнѣи.

Вукашинъ.

(Лютито) Тако е; зато створа нема, што ви у разговору време проводите, а не настаявате да граѣвина напредуе.

Угльша.

Светли кралю, я самъ Рада неимара овамо одъ граѣвине позвао, да му твою заповестъ изјавимъ. И пре него би ме твоя ярость постигла за неизвршенъ твои' желя', то самъ му казао, да ѣу напредъ нѣга послати, да ми место приуготови.

Вукашинъ.

Я ѣу вама свима места наѣи. Чуєте: Ова граѣвина, то е едина зрака сунчана, која е у станю мое ледено срдце сгреяти; то е едина сенка надежде, која би у станю била, да ми душу подмлади, па якъ и снажанъ србству да се укажемъ. Одъ овога града мое биѣе и судбина Србие зависи и ви неѣете тай мелемъ и мени и отачбини да створите?

Угльша и Гойко.

Есмо ради, али нисмо кадри.

Вукашинъ.

Ко е радъ, тай е и кадаръ. Но о томе вамъ не говоримъ, но васъ питамъ заръ, Србия нема пријателя', кои би у станю били ову малу услугу іой учивити!

Угљаша.

Ево я самъ први, кои би животъ мой жертвовао, само да задовољимъ тебе; но шта се може за Бога.

Вукашинъ.

Шта се може? Чуйте да вамъ кажемъ. Овде оћу, овде на Бояни да ми саградите града, кои ће мојој будућности и слави Србие за темель служити. Наредите овамо множину војника'. Кадъ тавне ноћи глуво доба наступи, у кое совуляге лете, нечестиви ходе и вампири изъ гробова устаю, онда кадъ вила свою силу развия, онда' оћу да стои човекъ до човека у три четиръ реда око грађевине тако, да ни вила, ни анђели, ни ђаволи до грађевине допрети не могу. Све, што би вамъ предъ очи изишло, сеците, обарайте, таманите, не штедите. Тако или да ми грађевину одъ квара сачувате, или сви ту да изгинете. Немате кудъ; ако ми грађевину не сачувате, одъ мене вамъ мрети валя.

Угљаша.

По наредби твојој, да ћу све верно извршити, веру мою у залогу ти даемъ.

Гласъ Виле. (Съ леве стране.)

„Не мучисе Вукашине Кралъ!

Не мучи се и не харчи блага;

Не мож'шъ Кралъ, темель подигнути,

А камо ли саградити града,

Докъ ненађешъ два слична имена,

Докъ не нађешъ Стою и Стойна,

А обое брата и сестрицу,
 Да зазиђешъ кули у темеля.
 Тако ће се темель одржати,
 И тако ћешъ саградити града.“

Вукашинъ.

(На страни узплаилено) Ха садъ или никадъ
 очеличи брижне твоє мисли, Вукашине. Буди, што
 бити желишъ, или предай смрти и ово што си, еръ
 ово за насладу ние теби доста. Пустѣ стра' да ни-
 ске заузима люде, а одъ твогъ краљвскогъ срдца
 да се удалява. (Окренувши се на лево, одъ куда гласъ
 Виле долазаше.) Ђ ли тако проклетницо крвна? И
 те жертве одъ мене захтевашъ? Почекай ме, и тиме
 ће тебе Вукашинъ задовољити.

„Десимире мое чедо драго!
 До садъ си ми био верна слуга,
 А одъ саде мое чедо драго,
 Ватай, сине, конъ у интове,
 И понеси шесть товара' блага,
 Иди, сине, преко бела света,
 Те ти тражи два слична имена,
 Тражи, сине, Стою и Стояна,
 А обое брата и сестрицу;
 Я ли отми, я л' за благо купи,
 Доведи и Скадру на Бояну,
 Да зиђемо кули у темеля.
 Не би л' намъ се темель обдржао,
 И не би ли саградили града.“

Десимиръ. (Кланя се.)

Одо', Краљу, по наредби светлой,
 Да потражимъ два слична имена,

Да потражимъ Стою и Стояна,
 Не би л' твою желю испунио.
 Спреми мени шесть товара' блага,
 Докъ опреимъ конѣ и интове.

Вукашинъ.

Чувшъ Раде немаре! Ти дотле съ твои май-
 стори да вадишъ каменъ и да га тешешъ, да се
 спрема за грађевину грађа.

Раде.

Оћу, светли краљу.

ДРУГО ДѢЙСТВО.

ПРВИ ПОЯВЪ.

(Соба Златнокосића Голуба.)

**Златнокосићъ, Долянчићъ, Ђаковићъ Явко и
Рашковићъ Ђурађъ.**

Златнок. Голубъ.

Нема веће туге на земљи, но кадъ човекъ за учинѣна добротворства после мора у награду злоковарства да прима. Ђли Душанъ јоштъ коме Србину толика добротворства учинио, као овима Мрњавчевићима, па како му данасъ благодаре? Текъ што ладна земля покри незаборављногъ Душана, у Вукашину се пробуди беснило, да добротвору своме неблагодаранъ буде. Никада се јоштъ ние питомацъ тако брзо преобразио; никада јоштъ ние реке брзина тако брзо добротворства опрала, као што злоћа у Вукашину показа. Погледайте га, како му се лице променило? како се величествено садъ указуе? како е поноситъ и гордъ одъ неко доба, да самъ себе не познае? Ја га знамъ кадъ е био тихъ и благъ, кротакъ и смиренъ; на погледъ сиротинѣ онъ би готовъ био свакоме умиљато приступити, упитатисе и пријатељску помоћъ свакоме обећати; али садъ, садъ е то горда намрштена зверина, да га не смешъ погледати, еръ би се морао уплашити одъ нѣгови' пресецајући' те очию'. Пустимо ли га,

да се јоштъ већма осили, онда можемо себи тражити пећине, где ћемо се одъ нѣговогъ беснила крити.

Рашковићъ Ђурађъ.

Тако е, не треба ту много за упознанъ стана Србије. Ко има очи, докъ погледи, опазити мора, да Срби данасъ немаю права, но само дужности; немаю чести но само пониженя; немаю достоинства но саму срамоту, па заръ то ние доволно да Србе побуди на борбу за слободу своју.

Златнок. Голубъ.

Нешто необично и стра'овито лежи у појавленю овога звера. Природа, као да се више не смеши на Србию, одъ како е онъ Кралъмъ постао : шума, као да не шушти више приятно, кадъ онъ изподъ дрвля шета, и птице као да умукнуше певанъмъ, одъ како и' сурови и ужасни погледъ Вукашина Краля порази. Нѣговъ упропашћавајући жучъ, кои се на сва створеня просипа, нарушава миръ природе и причинява несрећу и ядъ. — Узвишенъ на достоинство кралъвско, онъ и не види красоту света, која се предъ нѣговимъ ногама простире; онъ не види ни небо, кое му се у зрачномъ плаветнилу надъ главомъ своди. Тако е нѣгово око за све слепо и, ништа друго не види осимъ себе и свое користи. Онъ е самъ на свету, да даръ неба ужива. Реци му, да е премудростъ даръ неба уживати; али да се добродѣтель у томе састои, када човекъ и на друге погледи па принесе или поради да и ови та блага уживаю.

Ђаковићъ Јанко.

А заръ су вамъ други наместници болѣи одъ нѣга? отимаю се ко ће бити стари, то имъ е най-

већи посао. То су яди, браћо; то е оно, што намъ прориче невольну будућностъ. Но тако е, кадъ слабомоћна рука скиптаръ држи, онда злоба и завистъ наилази на отворено полъ да подрание смутню, па изъ тога мора наступити превратъ и забуна и несрећа обща.

Долян. Мирко.

И ако би хотели добромислећи, немаю начина ни доћи до Цара, да му то све кажу. Све е то Вукашинъ знао отуђити и уклонити. Вукашинъ е едини око цара; онъ ради и наређуе шта оће и како оће; онъ царуе, а Урошъ гледа и невиди и нечуе шта се ради и како се ради по Србији.

Златнок. Голубъ.

Да, Вукашинъ е данасъ свемогући у Србији; онъ е и едини саветникъ кодъ Уроша. А може ли добаръ саветникъ бити, кои непријатељскимъ ези-комъ говори по нагону злоковарни' мисли'? И то ми сви видимо? а шта намъ помаже, кадъ Урошъ не види? Неповоленъ већъ е свою мрачну сенку на мою душу бацило и тиме ю замутило и потавнило. Већъ унутрашњостъ нѣна и више ће да по-црни. Осећамъ већъ, како црвъ потайно у мени гризе и продире; а то е црвъ презирания и мрзости. Видимъ већъ, како се покривало навлачи, да ми сунце любви заклони; сунце, кое е тако ясно, тако жарко у мени пламтило. Осећамъ мрзостъ, да морамъ Уроша мекушца презирати, еръ видимъ, да ће онъ ону рукотворину Душанову да разори; видимъ, да ће се подъ нѣговимъ слабомоћнимъ рукама ова една Србија, кою е Душанъ великомъ и

сѣйномъ учинио, разпрштати; видимъ, да ће се све оне сѣйне побѣде и освоена Душанова уништити. Све то видимъ и осећамъ, да ће овај маломни Урошъ славу Србије потавнити, и не могу доста да се начудимъ, како јоштъ има у Србији люди, кои то не увиђаю; да има люди, кои не увиђаю, да Србија данасъ потребуе јакогъ, мудрогъ и снажногъ цара, а не мекушца и дремљивогъ младика.

Ђаковићъ Янко.

Па ако ћешъ снажногъ цара, ето ти Вукашина.

Златнок. Голубъ.

Не спомини име то. Народъ има свето уваженъ спрочу лозе Неманине и мисли да е срећни и благословени кадъ е породица свога Цара срећна и благословена. То е у народу, да се деца царска сматраю као деца целогъ народа, па се тај народъ радуе кадъ види породицу царску у благостаню. И породица е царска најтешня свеза, која народъ съ царемъ саединява. У овима прсима наћи ћете срце, које тако осећа; у овима прсима обитава душа, која само за Неманиће дише; у овима прсима то ћешъ убѣђенъ наћи, ако е слабомоћанъ Урошъ, да јоштъ еданъ Неманићъ живи, а то е Сивиша. Да, браћо, Сивиша е јоштъ едни, кои е у станю Вукашину одупретисе и Мрњавчевиће оборити. Сивиша е тај, кои неће трпѣти да се Вукашинова сила узвишава. То е јоштъ еданъ одъ оне сѣйне лозе, која ние навикнута бранити се, но нападати.

Долян. Мирко.

Да, да и ја осећамъ, да су права Урошева и народна угњѣтена и, радо би порадио о томе, да се та права

одъ пропасти уздрже; но пре него би се одважио оружиемъ крчити путове и ради одржаня права' неправо ићи, морао би се добро промислити. Немойте, браћо наглити, съ проливанъмъ србке крви, докъ не покушате мирнимъ начиномъ постићи, што крвавомъ борбомъ добити намеравате, како се неби за неравсудни поступакъ, у дивльой наглости преузети, горко каяли.

Златнок. Голубъ.

Знамъ я, да е отрованъ црвь међусобна борба, кои утробу отачбине разгриза и обште благостанъ тлачи. Но кажи ми, шта е болъ, или допустити, да царъ србски съ народомъ подъ неправдомъ и самовольствомъ Вукашиновимъ стенъ, или се у крви србской купати и тога тирана оборити? — Я ти кажемъ, болъ намъ е не живити но стрелити одъ Мрњина сина, за кога се незна ни како е на светъ дошо; болъ е не звати се Србиномъ но подати се томе ярму, кои намъ Вукашинъ спрема.

Рашков. Ђурађъ.

А зашто би Вукашинъ тиранъ био? Я би реко, да онъ не би такавъ био, и не би се мого у лицу вука представљати, кадъ не би увиђао, да су Срби овчице. Онъ неби мого лавомъ бити кадъ му се не би Срби као срне указивали.

Златнок. Голубъ.

Зато сатри тога вука. О, кадъ би мой езикъ био у устима грома, потресо би еднимъ ударомъ Србию и изъ сна пробудио заслепљну светину, да се охрабри на убицу славе свое. Но, може бити да просипамъ речи предъ услужнимъ робомъ, кои ће у станю бити показати ме, па би јоштъ за ове речи на одговоръ позватъ бити мого.

Рашков. Ђурађъ.

Ти говоришъ съ Рашковићемъ Ђурђемъ; съ човекомъ, кои до садъ не беше улица ни издаица, на на шта те речи? Заръ честь не обвеуе и мене оно чинити, што свакомъ Србину дужность и мудрость налаже? Или мислишъ, да у овимъ прсима не дише душа, коя Неманићима дугуе?

Златн. Голубъ.

Б ли вера?

Рашков. Ђурађъ.

Есте. И јоштъ има Срба', кои ће у станю бити тај дугъ собственомъ крвљу одлужити.

Златнок. Голубъ.

Ако сте сви тога мишленя, дайте руке за знакъ задате вере. (Шружа имъ руку и рукуее са евакимъ по на себце.)

Долин. Мирко.

За освету правде и невиности ево ти рука мой.

Ђаков. Јанко.

Противу злочинца неба и землѣ, кои права Неманићева себи присвая, ево Ђаковића Јанка готова борити се.

Рашков. Ђурађъ.

Србиѣ сломиена крила опоравити, и престољу одъ мрляве прашине ослободити, то е моя цѣль, за коју ћу се радо борити.

Златнок. Голубъ.

Неманићи јоштъ нису пронали; нѣиовъ мачъ и срећа и наша прса то су нѣиови саюзници. Съ овима ће они побѣдити.

Рашков. Ђурађъ.

Тврђимъ срцемъ одъ челика треба се подићи, па и седокосе старце нажитити оклопима, да устану противу звера. Све повући треба и старо и младо, све што само оружје понети може, те да прикупљенимъ силама смождимо пса, који улагиванъ задоби любовь свога господара; да, да сложномъ снагомъ сатremo змию, која се у недрима Душановимъ сгреваше, да му сина за срце угризе.

Долян. Мирко.

Тако е. Ми знамо Уроша, као праведна и врстна одъ лозе Неманђине, па пре но што би трпили, да се та Богомъ избрана лоза тако безчести, болъ е са женама и децомъ подићи се, и тога звера и убицу славе србске, Вукашина или сатрти, или и само племе србско утаманити.

Ђаков. Јанко.

Еръ ништа више нашега нема у Србији, но едина смртъ и оно два корака најпростие ладне земљъ, што ће као вечно покривало наши' костию' бити.

Златнок. Голубъ.

Сви се дакле у томе слажемо, да Србији пропастъ грози и, као што видимъ, сви се и у томе слажемо, да е за насъ приличније у пропастъ скакати, но мирно очекивати, да насъ Вукашинъ у пропастъ баца. Онъ е наша цѣль, противу нѣга ћемо мачъ подићи, и тај нећемо спустити докъ га не оборимо.

Сви.

Сви на то пристаемо.

Златнок. Голубъ.

Послушайте ме, браћо. Нагла ватра брзо изгоре; и, брзо се загуши ко нагло еде. Немойте

наглити, то васъ молимъ. Приготовлявайте се озбиљно у тайности, сакупляйте снагу, па чекайте на срећне околности. Само кадъ дође време, да будемо у станю умножену нашу снагу развити и тако поуздано непријателя отачбине у бездну сурвати, онда намъ валя наше чете съ одушевленѣмъ оснажити и съ нѣима радостно за Неманѣиће устати са одважношћу да побѣдимо или да изгинемо. Али дотле будите на опрезу, указуйте се свуда весело и задовольнимъ и смиреннымъ лицемъ, како да не покажете вашу намеру на челу. Отворени духъ и спољашнѣ задовольство да васъ украшава, а у срѣцу дубоко да вамъ буде чувствованѣ закопано.

Рашков. Ђураѣъ.

Али кадъ дође одсудни часъ, онда ћу да будемъ у Србији муња, која ће нашу намеру еднимъ светиломъ обелоданити, а Вукашину пропасть предсказати.

Ђаков. Јанко.

И ја съ вама и за вама свуда.

Долян. Мирко.

За отачбину и за име Неманѣића'.

Златнок. Голубъ.

Будите постоянни и ревностни сваки у своме кругу као што вамъ реко. Кадъ се болѣ споразумемъ съ Войновићи и, докъ међутимъ, као што очекуемо, јоштъ одъ неки намѣстника' повољне одговоре добиемо, онда ћемо се састати.

Долян. Мирко.

А заръ се ниси јуче съ нѣимъ разговорно?

Златнок. Голубъ.

Есамъ; но то е само говоръ био.

Долян. Мирко.

Заръ при оваковимъ околностима може се
Златнокосиѣ съ празнимъ говоромъ забавляти?

Златнок. Голубъ.

(За себе.) Аха, овай ме натера на танакъ ледъ.
(Ясно) Побратиме, то ние био празанъ разговоръ,
но озбилянъ и мучанъ; а што се ние могло до спо-
разумленя доѣи, немой мене кривити.

Рашковиѣ Ђураѣъ.

Я свакога кривимъ, кои неѣе у гомилу кадъ
су времена опасна. Казуй, шта е меѣу вама.

Златнокосиѣ Голубъ.

Кадъ ме питашь, оѣу право да ти кажемъ.
Войновиѣи оѣе слабомоѣногъ Уроша да одрже, а я
оѣу Синишу. Зашто неѣу Уроша, я самъ вамъ ка-
зао, као што самъ вамъ и обяснио зашто самъ радъ
Синишу на простолу царскомъ узвишена видити.

Рашков. Ђураѣъ.

Ахъ то е неслога.

Ђаков. Янко.

А неслога е при борби чиста припрема пропасти.

Златн. Голубъ.

Јошть се ми можемо споразумети. Обшта е
цѣль, Вукашина звера, сатрти, кои наше славе
благо оѣе да уништи. И у томе се сви слажемо,
е ли?

Сви.

Есте.

Златнокосиѣъ Голубѣъ.

Шта ће далѣ наступити, оставите времену и околностима. Текѣ докѣ видимо сѣ каквомѣ ће се силомѣ Синиша указати, сѣ киме ће Воиславѣ пристати, па ћемо се онда лакше споразумети. Будимо међутимѣ постоянни и одважни у нашој намери. Наша е намера добра и благородна, будућност отворена, добри' пријатеља' јаки и снажни' множина е сѣ нама. Сакруши ли се наша сила, већа сила остае у народу, у коме ће се текѣ онда освета породити, освета прелазећа одѣ отца на сина докѣ не излие своју яростѣ. Све може народѣ сносити, али неправду и тиранско насилие никада.

Рашковиѣъ Ђураѣъ.
Вера и постоянство, то е мой одзивѣъ. Сѣ Богомѣъ. (Рукуе се.)

Златнок. Голубѣъ.
Ние далеко одѣ тебе Кустуриѣъ Станко, Бояниѣъ Павле, Лимянинѣъ Здравко, Окосиѣъ Марко и Мораковиѣъ Милутинѣъ, разбери шта они мисле и привуци и' амо у гомилу.

Рашковиѣъ Ђураѣъ.
То е моя брига. (Оде.)

Долян. Мирко.
Тай одзивѣъ и я примамѣъ. Сѣ Богомѣъ.
(Рукуе се и оде)

Златнок. Голубѣъ.
Сѣ Богомѣъ, побратиме.

Ђаковиѣъ Јанко.
И ја се вери и постоянству у свако доба кланямѣъ.
(Рукуе се и оде)

Златнок. Голубѣъ.
Са срећомѣъ Ђаковићу Јанко.

ДРУГИ ПОЯВЪ.

Златнокосиѣ Голубъ. (самъ)
 Презире смръть Златнокосиѣ, ерѣ посеѣа ту
 прсима своима множину духова, кои могу ми най-
 веѣой сили на супротъ изиѣи. Юшть кадъ се и небо
 Вукашиновой сили противи, не допуштаюѣи му да
 овде градъ подигне и да се осили, како би я неба
 помоѣтъ презирао? И кадъ небо оѣе, зарѣ я да неѣу?
 То би толико значило, као понуду помоѣи одбацити.
 Не, искра живота, коя Србе оживляваше, да васкр-
 сне у мени, и сваку сумню о успѣху предузеѣа да
 угуши. Зарѣ е она зверина, што Срби ланце спрема,
 снажния одъ целога Србства? Тежко Србима, ако
 буде духъ нѣиови' дедова' изумрео и у иви се
 духъ слаби' жена' уселио. (Гордо) Я ѣу мою среѣу
 покушати; я ѣу онай део Вукашиновогъ тиранства,
 што на мене спада, умеги сбацити. (Оде)

ТРЕЋИ ПОЯВЪ.

(Соба Вукашинова.)

Вукашинъ и Жарко.

Жарко.

Светли краљу, неодважностъ и сажаленъ, то
 е она гуя, коя ти се у сердце увлачи да те уеде.
 Отдргнисе одъ ти' мисли'; знай, да ѣе твоя сѣй-
 ность оживити, кадъ нѣгове не стане. Уклони тру-
 лежъ, да спасешъ Србию!

Вукашинъ.

(Тужно.) Ти си се много огрешио мене тужиюћи, Богъ нека ти е судия. — Пре него самъ те познао, био самъ човекъ, а сада, истину да ти кажемъ, горји самъ одъ свакога беззаконика. — О, ако люди по заслугама блажени биваю, кои ће се кутъ у паклу теби за сместиште указати? — Кажими, како се слажу демони съ тобомъ, којма зи душу свою продао?

Жарко.

Хмъ, теби за любовь дао самъ демонима, што е ньиво, како би ньивимъ услугама у станю био тебе послужити.

Вукашинъ.

Проклетъ да си, ако речь свою одржишъ,

Жарко.

То на едно излази: проклетство ми предстои ако речь одржимъ, а то ме исто очекуе, ако не одржимъ.

Вукашинъ.

Ко ти ту мисао у то погано срдце усели? О, познаемъ я тебе, адово створенъ. У твоимъ очима читамъ продрзльвость опасну за мене.

Жарко.

Ако си ме ва истину познао, онда можешъ уверенъ имати да самъ готовъ и саму крвь срдца мога за тебе пролити, само да те на престолу Неманьића' видимъ.

Вукашинъ.

Али казни небо заклетву погазившегъ.

Жарко.

Збогъ престола може се заклетва погазити,
За любовь скиптра може се сто заклетви' погазити.

Вукашинъ.

Заръ неће племићство верность свою показати Душановомъ сину?

Жарко.

То не питай, но корачай тамо, на што те прилика позива. — Мени се чини, да би лакше било до месеца скочити и одъ нѣга сѣйности одчупати, него теби свету истину доказати. Заръ не видишъ, да е Урошъ тежки тереть са свое главе скинуо и теби наметнуо, прогласивши те кралѣмъ? Ние ли тиме показао, да скиптаръ за нѣгове слабомоћне руке ние? И шта се друго изъ тога извести може? ништа друго, но да снажнѣмъ и силнѣмъ припада царство; дакле престолъ, круна и скиптаръ. Прилика ти право дае, време ти то доноси, дужность и заклетва разрешава се па и божество за благо отачбине прашта сваку клетву. Радуй се кралю, теби су отворена врата среће, теби и само божество отвара небо и дае ти вечито право на престолъ Неманѣића'. Урошъ своимъ устма прогласи те кралѣмъ; своимъ устма изрече свету правду, отворивши ти путъ престолу дедова' свои'. Шта оћешъ више?

Вукашинъ.

Разумемъ те, демоне; али разумемъ и опасность, у кою ме увући намеравашъ,

Жарко.

Малоумие. Решителность у предузећу већъ е половина добити умишлѣне цѣли. Наше е преду-

зеће опасно, то е истина. Опасно, да, то е известно; али изъ гранчице опасности треба изабрати цвѣтакъ надежде избавленя. Тражи самъ опасность, и борисе съ нѣомъ преправанъ, еръ ако те она потражи и нађе непреправна, прошо си.

Вукашинъ.

Тако, демоне, тако. — Продужи далъ, я самъ ти робъ.

Жарко.

То е познато да си краљ; али я те питамъ кадъ ти сама прилика руке пружа, зашто се не би узвисио и до могућности смртнога човека? Заръ, што ти се светина кланя и што те зове краљмъ, да се тиме задовољишъ и томъ обсеномъ да се заслепити даешъ? Шта оклевашъ? скочи само, сбаци Уроша съ престола и заузи га ти; ти, кои си достоянъ да светомъ управљашъ. Не треба ту много, твой е погледъ доста да порази све онда, кадъ ти прилика руку пружа. Но ти си се снуждио, ти си очи оборио; вальда те е круна Неманьића' тако поразила? Пружи руку за томъ круномъ и ако ти е кратка, настави ю съ моіомъ.

Вукашинъ.

Доста твога отрова. Заръ ти да ме као простогъ слугу и као оруђе за собомъ вучешъ, показуюћи ми, као маломъ детету, сѣйность престола?

Жарко.

И то чинимъ само по желји и заповести твоіой.

Вукашинъ.

Твой нечисти духъ поджиже и жари неситу желю у мени. Ти си оно паклено створенъ, кое гомила стихие за подранъиванъ тогъ несрећногъ жара.

Жарко.

Тако е светли господару; када ти човекъ по твојој жельи говори, није ти право, а да тако не говори, познао би яростъ твою. Али владатели то преимућство имаю, да свою кривицу на другога бацаю, и ми морамо то да примамо за великодушие и милость, што смо се те любви удостоили.

Вукашинъ.

О, зашто е судбина и кралъвима срдце дала, као и свакомъ простомъ човеку? зашто и ми да чезнемо за срећомъ любви, кадъ ю нисмо у станю придобити? Усамљенъ стоимъ: сви су наместници противу мене, сви ме осуђую и само ме трпе, што мораю. Народъ, народъ е спрема мене оладнио и, само ме се бои. Нико ме нелюби, нико нема повераня у мою судбину и у мою будућность. Краль? А шта е краль безъ народа? Но имамъ блага; а на шта ми благо безъ любви? — Тако, кои за величиномъ тежи, свакадъ е самъ; нѣга прати завистъ, злоба и пакость и нѣгова е награда опорочаванъ. О, што ћу јданъ! У прсима, у крви и уздисаю осећамъ противоборство и мученъ савести. Дивля забуна гони ме, и я стоимъ као безъ ума створенъ. Мене буря гони путемъ, кои се губи међу триѣмъ и опасностима. О! срећанъ е онај, кои за ову бурю не зна.

Жарко.

(На страни смешећи се показуе радостъ ове борбе Вукашинове.) Ти си ю тражио и, то су плодови трудова' твои'.

Вукашинъ.

Тако жаръ обузима мое ядне груди, да ми утробу у пра' претворити прети. — Само мало ладне утѣхе. — Чуешъ, Жарко! само мало утѣхе дай ми, да се опоравимъ мало у немоћи мојој.

Жарко.

Утѣха е на небу, а ми смо на земљи, где е крстъ и невоља. Ко манѣ памети има, већи крстъ носи.

Вукашинъ.

У мени е адъ и, отровне твое речи овде су се у ове груди сгрудвале, ту бесне, као упропаштавајући злотворъ, проклету крвѣ мучећи. И опетъ си тико суровъ и немилостивъ, да ми и најманѣ утѣхе одричешъ?

Жарко.

То е стра' старе правде; но латисе нове, ту е срећа. Осећашъ ли јоштъ мало живости у себи, да се одважити можешъ, којимъ ћешъ путемъ корачати, а ти бирај, ако јоштъ кои осимъ предузетога видишъ? Нећешъ ли напредъ? боишъ ли се смрти? врати се натрагъ као смиренн робъ, па ћешъ и ту на смртъ наићи. Да ти кажемъ: плашљивацъ умире више пута', а храброгъ мужа една само постизава смртъ. Одъ свию' чуда', која самъ икада видио, чини ми се најчудноватије то, што се люди плаше смрти, обшта судба свию' смртни' и, да она долази текъ кадъ доћи мора.

Вукашинъ.

И држишъ ли ти до иста мене за плашљивца? Говори истину, ти сатано, да се и твой ђаво еданъ путъ намргоди.

Жарко.

По обштемъ правилу има люди', кои су у сили свирѣпи, а малодишни у опасности.

Вукашинъ.

(Лютито.) Умукни, сатано: показа' љу я теби да нисамъ малодушанъ. Почекай ме мало.

Жарко. (За себе.)

То га е дирнуло. Садъ ће говорити, шта мисли.

Вукашинъ.

Заръ не видишь, да самъ отворенимъ очима ушо у замке, кое си ми ти запео. Я се претвара', као да самъ слепъ и тако подадо' се навући твоимъ пакленнимъ речма на странпутицу, за кою добро знадо' да ће ме на той пропасть снаћи. Тако постадо' великимъ и узвиси' се до оне висине, о којој ни саняо нисамъ. Висина е моя. Но то пребациванъ нема места; я би и безъ тебе до тога дошо, еръ лакомство и чезня за светиломъ већъ у мени бияше, па би ме то пре или после на ову странпутицу извело. Ђдно е дѣло чиста твоя умотворина; а што самъ се башъ у то тако силно залюбио, то ме понижава предъ светомъ. Твоо е дѣло зиданъ Скадра. Е ли?

Жарко.

Може бити.

Вукашинъ.

Ние само да може бити, него до иста есте. И по томе питамъ я тебе: где су ти те слуге демонове, да ми помогну надвладати и саму силу неба?

Жарко.

Ко и' у помоћъ тражи, ономе и долазе. Светли господару, еси ли и' у помоћъ позвао?

Вукашинъ.

То е твое друштво; зови и' ти, да намъ на овомъ путу у помоћи буду. (Маше главомъ) Жарко, я узимамъ мой крстъ на леѣа, па то чинећи продужуемъ мой путъ по твојој вољи. Говори, шта оћешъ далъ?

Жарко.

Я одъ тебе, господару, Вукашине кралъ, заповести очекуемъ.

Вукашинъ.

Кадъ видишъ, гуіо, да намъ се неѡа овде поѡићи граѡа, онѡа морамо мислити на сваки случај, како ћемо се одупрети, ако би насъ беѡа снашла. Казуй, како ћемо се обезбѡдити?

Жарко.

(Улагиваюћи се.) Светли господару, мое би предложенъ то било, да Златнокосића Голуба себи приволемо, яръ би намъ онъ овде одъ највеће ползе био. Куда онъ нагне, за њимъ ће већина Зетски властела поћи. Войновиће већ приволети не можемо; еръ они по сродству за Неманьиће дишу. Али приволемо ли Златнокосића, разцепили смо Зету, да намъ Войновићи наудити немогу. Ако јоштъ далъ и Воиславъ теби покорность изяви, или на последку ако само остане на миру и непријатељ наше не умножи, онѡа е побѡѡа наша, а еъ томъ е и срећа Србије скопчана.

Вукашинъ.

То неѡа буде твой посо, Жарко. Ти глеѡай, како ћешъ тога Златнокосића придобити.

Жарко.

Оћу. Пре свега, господеру, треба ти се овде укљаренити, па одавде твою бодростъ и силу развијати. Овде кадъ се утврдишъ, моћи ћешъ едногъ по едногъ наместника покорити и погазити, па њиовимъ падомъ силе прикупляти и србску круну ојчати.

Вукашинъ.

То самъ већ чуо, то е добро. Шта е далъ? Шта ћемо међутимъ докъ се овде не утврдимо?

Жарко.

На сваки начинъ морашъ бити на свашта преправанъ и решителанъ. Ако би те кои одъ наместника напао, да га покорешъ. Ако еднога понишишъ, други ће ти се сами покорити.

Вукашинъ.

Далъ, далъ.

Жарко.

Све што ти на путъ стане, да уклонишъ съ пута.

Вукашинъ.

Ето ми е Вила на путъ стала, уклони е ти ако можешъ.

Жарко.

Животъ е борба, кои највише снаге или највише блага има, тај е побѣдителъ. Побѣда твоя бити мора, ако свойски порадишъ.

Вукашинъ.

Одъ куда вадишъ те мудре речи, кое ми као мелемъ на срдце падаю? Говори далъ.

Жарко.

Срећа и умештво поредъ блага, то су данасъ покретајуће моћи. Ко е несрећанъ, нема права предъ людма, ма найпоштеніи човекъ био. Ко мисли да ће правду и правицу, или мудрость и поштенъ у рукама светине наћи, тай се люто вара. Блаженъ е онай данасъ, кои се уме наћи и помоћи. Зато, кадъ се кои може помоћи штетомъ туђомъ, па то не чини, мислишъ, да ће се люди томе дивити? не, веруй ми, они ће га изсмејавати.

Вукашинъ.

Дакле и я да се помогнемъ штетомъ Душанова сина, е ли? Неће ли светъ проклињати ту неблагодарность?

Жарко.

Ако е Душанъ у рачуну погрешно, оћешъ ли ти јоштъ већу погрешку да учинишъ? Душанъ е мислио, да ће му Вукашинъ бити благодаранъ, а ние знао, да човекъ не може бити благодаранъ, и ако би се еданъ нашо, кои би се благодарнимъ показати желио, морао би пропасти, еръ остали та свойства немаю. — Светли господару, ко у свету до сјайности дођи жели, мора пре свега на себе мислити и предъ своимъ очима само собствену ползу имати. Кои тако не ради, неће цѣль свою постићи.

Душанъ.

(Уморено.) Доста, Жарко. Твое речи падаю ми као олово на срдце; молимъ те, не обтерећавай га више, да не клоне. Я потребуемъ мира; пусти ме мало да се приберемъ. Ледена еза напада ме, и срдце ми каже, да му се чудновата страва при-

ближуге, која му прети да га сможди и крвѣ изъ нѣга да исписа.

Жарко.

Неодважность и непоузданѣ то те поражава. Подай се поразити, кадѣ свой позивѣ не разумешѣ.

Вукашинѣ.

(Тужно) Остави ме, Жарко остави ме, да се одморимѣ; остави, и гледай шта ћешѣ, ерѣ се пре смирити не могу, докѣ на престолѣ не дођемѣ.

Жарко.

(На страни) Охо! дакле оће.

Вукашинѣ.

Знамѣ я, да се и твоя душа пре смирити не може, докѣ мене у слави не види; знамѣ я, Жарко, да би твоя душа готова била онда на небо отићи, да ми онде на услуги буде, као што ме е на земљи верно послужила. Иди, Жарко.

Жарко.

(У одлазку на страни.) Знашѣ? а не велишѣ, ако се не варашѣ? (Јасно.) Ослони се на верность мою.

(Одо.)

ЧЕТВРТИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ (самъ.)

О, лудило болъ! дивлѣ поремеѣенъ. Ако то беснило у постоянству остане, одузе'ће ми свестъ. — Ова боля не глоѣе споляшиѣ части тела; нѣно е нападанъ управлѣно на душу. Ово е ужасно мученъ! — И найманя искра светинъ, коя душу мою обузимаше, изчезе, и место благодарности уселисе у срдце мое црна неблагодарность, коя се у добродѣтель претвори. Та сада у моимъ прсима бесни, таме тако ужасно гони, да оной лози, коя ме увиси, неприятелиствомъ грозимъ. — Я би очи мое мутне одтворио, да увиде, каква ми опасность предстои, те да се повучемъ одъ пропасти, коя зия да ме прогута; али е доцканъ, немамъ за то моѣи. Стоимъ на обали пропасти и предчувствуемъ опасность, али немогу да се натрагъ повучемъ, еръ ми срдце неда; срдце и слуге демонове, кое ме у наручия своя узеше, па ме вуку по своіой ѣуди. Садъ ви слуге ада, кои сте ме обузели, садъ, развиайте ваше силе, па ми вашомъ снагомъ или набавите сыйность престола, или ме вуците у тамнину обиталишта вашегъ (Оде.)

ПЕТИ ПОЯВЪ.

(Соба Златнокосића Голуба.)

Златнокосићъ Голубъ и Рашковићъ Ђурађе.

Рашков. Ђурађе.

— Шта е казуй. Имашъ ли ме чиме обрадовати?

Златнок. Голубъ.

Србия и има и нема пријатеља, кои ће ю одъ ове неволѣ ослободити.

Рашковићъ Ђурађе.

Бсу ли то вѣсти одъ Воислава?

Златнок. Голубъ.

Я самъ држао, ако намъ онъ у помоћ дође противу овога звера на одбрану правде и правце, да ће тиме и самъ своя права и свою честь бранити. Но наше поуздавѣ у нѣга разтописе. Онъ ми поручуе, да се неможе у явну борбу упуштати, но да мора у тайности на прилику очекивати, же- лећи намъ у предузећу срећанъ успѣхъ.

Рашков. Ђурађе.

Тако е: кадъ любовь оладни, она се претвори у учтивость, а учтивость у стра'. Презири тога Воислава, не тражи у срдцу нѣговомъ оно, што се у нѣму не налази. — Видишъ шта е: Не сме онъ одважно да се покаже, но мора утайности да чека, шта ће други наместици радити, па ће и онъ онда изъ родолюбия за већиномъ поћи. Кои нема срдца

и одважности за одбрану правде и славе свое отач-
бине, некъ остане кодъ куће, да се зна, да образа
и поштена нема. Кои у прсима не осећа позива и
гласа јдне отачбине, нека нама не долази. У овимъ
вернимъ прсима наћи ћешъ срдце само за славу
рода и отачбине куцајуће.

Златнокосићъ Голубъ.

Тако би и я мого рећи, но то е све мало;
друга сумня мене мучи. Я добро знамъ, да би ми,
Зетски власти, нашимъ вернимъ прсима, у станю
били овога звера савладати и Неманѣиће на пре-
столу одржати; я добро знамъ, да Вукашина нико
не любви, и да се по томе онъ на унутрашню силу
не може надати, али се боимъ, да та зверина
и сама то увиђа, те да га то не принуди на
страни тражити оно, што у кући не налази. Видишъ
овога Воислава, убио га живи Богъ, ако онъ буде
съ Вукашиномъ пристао, а насъ само овомъ по-
рукомъ обмануо, шта ћемо онда?

Рашковићъ Ђурађъ.

Онда смо пропали.

Златнок. Голубъ.

Јоштъ ми едно испитати остае, да не буде Вои-
славъ Войновићима помоћъ обећао.

Рашковићъ Ђурађъ.

И ако би то било?

Златн. Голубъ.

Онда е добро.

Рашковићъ Ђурађъ.

Какво добро, кадъ се ти съ Войновићима не
слажешъ? какво ту добро бити може, кадъ се ми

у невољи цепамо? Дай, за Бога, да се и ми Войновићима придружимо, да насъ неслога у овако озбиљномъ предузећу не порази.

Златнок. Голубъ.

Бути. Ми смо у основу сложни, што се тиче Вукашина; а шта ће далъ наступити, кадъ овога оборимо, то е питанъ, о коме за сада не треба ни говорити,

Рашков. Ђурађъ.

И тако, као што ми се види, међу вама искренности нема? Ви, као да гледате, еданъ другога да преварите?

Златнок. Голубъ.

Окани се тога питања.

Рашков. Ђурађъ.

Хмъ, хмъ, (маше главомъ) А еси ли се са Синишомъ споразумео?

Златнокосићъ Голубъ.

Синиша већъ креће войску и ево га право на Зету, да се съ нама саедини. Зато самъ те звао, да ти ово саобштивъ, да знашъ, како ствари стое, па да се по овоме и управљашъ.

Рашков. Ђурађъ.

То се дакле приближава решение судбине наше пре, него што смо се ми надали. Треба се садъ спремати.

Златн. Голубъ.

Шта? я се нада', да ћешъ ти рећи, да си спреманъ?

Рашков. Ђурађъ.

Я и есамъ спреманъ у свако доба, но самъ казати хотео, да ми треба войску спремати, светину подизати.

Златнок. Голубъ.

То треба, и то брзо безъ оклевана; ерѣ, како се Вукашинъ крене одовудъ противу Синише, ми ћемо одма за њимъ, па ћемо га гонити и съ очию и съ леђа, докъ га не сатаримо. Иди, иди, брате, гледай да утврдимо пријатељство.

Рашков. Ђурађъ.

Ј се надамъ, да е оно утврђено.

Златнок. Голубъ.

Ми ћемо га текъ онда утврдити, докъ видимо, ко ће кога надметнути. Знашъ, да е најболъ оно пријатељство, кадъ се пријатељи добри дѣли надмећу. Саръ е дошло време, да се надмећемо снагомъ и одважношћу. Надвиси ме, па да ти се поклонимъ. Што више войске одъ мене сакупишъ и, што већу одважностъ развиешъ, тимъ ће се већма твоя звезда славе узвисити и мою принудити, да ти се кланя. Иди, брате, не оклевај.

Рашковићъ.

Одо', брате, у име Бога, да подижемъ и саме мртве стѣне србске противу злотвора славе наше.

(Рукусе и оде)

Златнок. Голубъ.

Са срећомъ. Са срећомъ Рашковићу. (Оде.)

80

ШЕСТИ ПОЯВЪ.

(Польски предълъ.)

Раде Неймаръ и Момчило.

(Съ десне стране излазеѣи.)

Момчило.

Готово би реко, да ми се додия у сиротинѣи живити. Све радимъ, све радимъ, а све ништа немамъ. Текъ што едно закршимъ, друго се продрло; текъ што одну потребу заязимъ, друга већъ на мене зия. И тако муци никада края нема. А ратосъ ти таквогъ живота.

Раде.

Бути, не срди Бога, мой Момчило. Осврни се мало и погледай за собомъ поболъ, на ѣнешъ видити да и' има за тобомъ множина невольнѣи одъ тебе. И кадъ то видишъ, онда буди благодаранъ на томъ дару, кои ти е у део пао. Видишъ мой Момчило, я би реко, да су они болестни, кои желудацъ претоваре, и да су они незадовольни, кои не разуму, шта е тереть, и да има на свету тежегъ одъ тежега и горегъ одъ горега.

Момчило.

Запитай онога, кои у терету, у бризи и невольи оседи, да ти онъ на то одговори.

Раде.

У изобилю пре се оседи, а у умерености дуже се живи.

Момчило.

Лепе речи, али празне.

Раде.

За онога су јоштъ лепше, кои се по њима управља.

Момчило.

Кадъ би се могло радити свакадъ, као што се зна шта би добро било радити, онда би сиротиньске колебе биле палате. Али дај ми учителя, кои се самъ по својој науци и управља.

Раде.

Ето видишъ я тако радимъ, па ево ти учителя. Море, ћути па ради. Знашъ шта вели пословица: „трпљивъ, спасенъ.“ — Видишъ, тимъ се нама каже, да е трпленъ наше наслѣдие. Буди ти поштенъ човекъ, да те овај судия у прсима не мучи, па ћешъ бити задовољни одъ многи' великаша', кои у изобилию живе.

Момчило.

Опетъ лепе речи само. Можешъ ли ти тражити одъ човека, да буде анђео? можешъ ли ти захтевати одъ овога, што у сиротиньи и невољи уздише, да ладнокрванъ буде, кадъ онога у изобилию види? То би толико било, као захтевати, да човекъ на младомъ телу стару главу има.

Раде.

Али у томе се састои мудрость, кои уме те страсти надвладити.

Момчило.

Айде ти буди мударъ и задоволянъ да те видимъ како ћешъ. Погледай еднога у изобилию на-

слабаваюћегъ се, а другога у сиротинѣи и невольни стенияюћгъ. И кадъ овај у својој невољи клоне, па се ономе за помоћъ съ плачемъ окрене, а онај га съ презрѣнѣмъ одбие, можешъ ли се онда уздржати да на неправедну судбину не ропћешъ. Буди мударъ, кадъ видишъ да нема правице на свету, кадъ видишъ, да еданъ има и одвише, а други ни толико нема, колико се за подмиренѣ найнужднѣи потреба изискуе. Рећи ћешъ, нека ради, па ће имати. Е ли?

Раде.

Тако е.

Момчило.

Ето я све радимъ, па све немамъ. А шта ћешъ рећи, кадъ погедишъ Радоню Плавшића? кадъ га видишъ мучна и невольна, болна и изнурена, да ние у станю себи кору леба заслужити. Нећешъ ли онда роптати, кадъ видишъ онога, коме е Богъ зато и одвише дао, да сиротиню надгледа, а овај ту добродѣтель неће да разуме?

Раде.

Одъ еднога злочестога не прави се заключенѣ на све. Има зато опетъ люди, кои сиротиню надгледаю.

Момчило.

Има, има; али мало. Па и одъ ови' ваћи ћешъ, кои чине добротворства само ради величаня имена свога. Чине само зато, да се по свету разноси нѣиова доброта.

Раде.

Кои уво запушава одъ гласа сиротинѣ, томе може доћи време, да ће и онъ викати, али га неће нико чути. Благо ономъ, кои може добра чинити,

па ова у тайности чини; а тешко ономе, коме гордостъ, себичность и сребролюбие као тоня на срдце падне, па угуши сваку благородну клицу у нѣму.

Момчило.

А шта ћешъ рећи о онима, кои добротворства примаю, па се после своимъ добротворима неблагодарви показую? Заръ овакови' нема доста? И заръ не би човекъ морао човекомрзцемъ постати, кадъ види, да му се зло за добро враћа? Овакови' люди' наћи ћешъ и у највећимъ круговима доста.

Раде.

Али зато оцетъ не треба клонуту духомъ, не треба се освртати ни на благодарность, ни на неблагодарность, но треба добра чинити, па одъ онога на небу награду изгледати. Благо ономъ, кои добра у тайности чини; онъ спрема себи благо у срдцу, кое ће га задовољствомъ наградити. Благодѣяние чисто и у тайности учинѣно, то є мртвацъ у гробу живећи, то є цвеће и у олуини постоеће, то су звезде незаилазеће.

Момчило.

И опетъ само лесе речи, али за мене празне. Ђдина ми є утѣха јоштъ, што доста пута' видимъ люде у слави и у изобилию несрећне, башъ то изобилие за непријатељ имаюће.

Раде.

Садъ си на прави путъ изишо. Буди ти тиме, што ти є Богъ дао, задоволяњъ, и радуј се кадъ ти нико не завиди. Видишъ, сиротинѣи нико не завиди, а што є човекъ имућниј, све више непријатеља' и завидника' има. И нашъ царъ Урошъ нај-

више завидника' има. Благодари Богу, што се ови' злотвора' немашъ бојати.

Момчило.

Тако е дошло време, да е любовь изчезла и у санъ се претворила, а приятелства и искренности данасъ безъ покривала нема. Тражи данасъ чисту' любовь и приятелство, али и' нећешъ наћи; ти су дарови дубоко сакривени!

Раде.

Окави се ти' мутни' мисли'; то е тако, и ние тако; како ко узме и, како ко съ кое стране те ствари погледи. Само здрављъ, па по мало да радимо и да животаримо, може Богъ дати, да ће се подъ младимъ царемъ и новимъ кралѣмъ све то другоячие и на болѣ окренути.

Момчило.

Ово се већъ досади изгледати болѣ, међутимъ зло трпећи. Нема ту болѣ, но све едно, те едно: ко е юче гладанъ био, може знати, да ће и данасъ бити; ко е данасъ богатъ, зна да ће и сутра бити; ко е данасъ просио, зна напредъ да ће то и сутра чинити. Неће ли еданъ путъ доћи време, да добиемо тако мудру владу, подъ којомъ ће се ветаръ окренути, па и ову известну трулежъ у срећнија времена преобратити. Да, не ће ли Богъ дати, да се то преврне, па ко е юче сироманъ био, данасъ да е богатъ; а ко е юче богатъ био, данасъ да позна шта е сиротиня, па у оскудици да живи; ко е юче делио, данасъ да проси, а ко е юче просио, данасъ да дели; ко е юче радио и мучио се, данасъ да не ради, но они, што су юче у изобилию жи-

вили, данасъ да познаду шта е мука и неволя. Тако да ми е да доживимъ, да не гледамъ све едно те едно, но сваки данъ што друго.

Раде.

Новости желишъ? промену и превратъ желишъ? немой то желити. Видишъ, ово знамо како е садъ, а оно, што би по томе преврату наступило, Богъ зна, како би испало. — Прођимо се ми тога, айдемо ми да тешемо каменъ, тамо већъ дружина насъ изгледа. Дай да гледамо ми нашъ посо, а што наместници и властници раде, нека падне на нъиову главу, а насъ да не окрзне.

Момчило.

Али знашъ, да ми е да и я будемъ ма еданъ данъ властель, да и я мало безъ муке поживимъ.

Раде.

Момчило, држи се ти чекића, ако желишъ мира. Не мисли и не жели промене и иреврата, еръ тай може да те ошине и тако да обори, да ћешъ пожелити чекића, али не ћешъ моћи до чекића доћи, да кору леба заслужишъ. О добру, само о добру, само о добру мисли, о добру ради, ако желишъ да ти добро буде.

(Оду на леву.)

СЕДМИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ, Угљша, Гойко и Жарко.

Вукашинъ.

(Излазећи говори.) То вамъ кажемъ свима, да я нећу предъ Сенишу да идемъ. Доста е нѣму мой Орловићъ Груя; а што овај изштети, накнади' ће Ђлячићъ Радоня и Борковићъ Живко. Ово су хале, уме' ће они Сенишу дочекати. Ми ћемо овде остати, и пазити на ове Зетске властеле, да се ови не подигну. Много е болъ, кадъ насъ неприятель тражи, но ми нѣга; еръ ће неприятель тражећи насъ, свое войнике заморити. Оно што е отишло предъ Сенишу, нека иде; али ми ћемо га овде чекати и нашу силу оида развити, кадъ се нама та згода укаже. Докъ Сениша изъ Акарнание до Зете дође, има' ће онъ посла, а ми ћемо, имаюћи овде одъ Воислава осигурана леђа, овде га чекати и овде га сатрти. Кадъ наша стварь сазре, ма да се неприятельи и умноже, ми ћемо имаюћи власть у рукама, чимъ се видимо, да смо на отвореномъ полю слободни, наша платна развити и случая наклоность на нашу ползу употребити. Само кадъ Воиславъ неиде противу насъ, немамо се чега бојати,

Жарко.

Али међутимъ треба укланяти све сметнѣ съ пута. Я самъ дознао, светли господару, да Войновићи и Златнокосићъ привлаче народъ и противъ

тебе да га подстрекаваю; морамо дакле то предупредити. Морамо се постарати да имъ намеру дознамо, како ћемо и' законитимъ путемъ сатрти. — Много имамо непријатеља, кои наше кораке мере, и много и' е, кои се на насъ смеше, али у срдцу носе злобу и убитачне намере.

Вукашинъ.

(На страни.) Цареви и Кралъви нису рођени да срећни буду. Урошъ ние срећанъ, па не могу ни я бити. (Јасно, окренувши ес гледаоцима.) Имао самъ срећу видети, да се цвеће и венци предъ мене, где се годъ указа', бацаю, где се слава моя до облака узвишаваше, и майка, која ме роди, благосиљаше. — Боже мой, дай ми толико снаге, да сјайность и сјайну невољу поднети могу, као што самъ некадъ сиротиню мирнимъ срдцемъ подносио. — Ништа ми друго не остае, но увитисе у кралъвско ћутанъ, па овой јадной и пузећой светини, која ми завиди и кадъ ме узвишава; која ми ласка и кадъ ме у срдцу проклинъ; той јадной светини не дати показати да и кралъви срдца имаю, кое осећа болю и тугу. — О блато онима, кои своју тугу одкрити и свое ране показати могу. (Окрепувши се браћи и Жарку.) — Тако, како самъ наредио, по томе да се управљате, и о томе да се нисте усудили што више говорити. Я не трпимъ да се когодъ вољи мојой противи, то знате. Я то нећу никада трпити. Кодъ мене е една воля и, само еданъ законъ; една воля краља мора владати.

Угљша.

Ми смо уверени, да ти е Богъ дао не само силе, него и духа и моћи владателю потребне; ми

смо уверени, да е теби Богомъ дано учинити, да се стара времена новимъ светлима кланяю; али ако се усудимо наше неволъ или наше плашиѣ теби, светли кралю, исповедити, опрости слабости нашой: то не бива изъ противства, но изъ чисте привржености.

Вукашииѣ.

Неволъ? неволъ? велишѣ Урмъша? Туга, жалость и неволя не прави разлике; она е обшта; она е обшта кралъвима, као и просияцима. Али кралъви и цареви немаю права, свое болъ предъ светомъ показати. Они имаю само то отличие, да своя чувства покриваломъ смещеня сакрию.

Жарко.

Светли кралю, допусти ми; да те смемъ упитати; меѣшѣ ли и насъ у тай брой света?

Вукашииѣ.

Послушайте и, завирите у ово огледало, неѣете ли и ваша лица видити. Ово е чудо, шта самъ я за кратко време мога кралъвскогъ биѣа искусио. Светина нема срдца за свога краля, но злобу, зависть, пакость и лукавство. И они, кое самъ люблю, не као што господаръ свое слуге любви, но као свое приятелъ, и спроѣу кои самъ я заборавио да самъ властникъ, мислеѣи да предъ собомъ люде видимъ, имаюѣе чувствованя и любви пуно срнце, и ти ме съ неповеренъмъ ладнокрвно предусретаю, као да на то теже, да мов ядно срнце у каменъ претваре и душу ми одъ повереня и любви да преграде,

Жарко.

Не би вредно било, светли краљу, тима одлюдима показати, да ти је стало до њиове верности и преданости. То су слабомоћна створења, која ти нису у станю ни помоћи ни одмоћи.

Вукашинъ.

Видимъ, да ће доћи време, када ћу ту светину презирати морати. И опетъ е мое срдце тако слабо, да за ту исту светину тако жарко куца. Ахъ! не знате, како би срећанъ био, кадъ би люде любити и њима се поверити мого. Но како би се на то склонити мого? не виђамъ ли у њима саме издаице, кои на сваки мой погледъ, на сваку мою речъ пазе, и ове по своимъ жељама извизају?

Угљаша.

Има вишии и благороднии призрени, којима се сва права подчинити мораю, када се на то тежи, да се отачбина узвиси.

Жарко.

Ти си рођенъ, светли господару, да погледомъ светило и радост на овај светъ просипашъ као сунце, кое међутимъ докъ се предъ њимъ све кланя, никакво створенъ не познае, предъ киме ће главу спустити.

Вукашинъ.

Да, ја ћу само у будућностъ да гледамъ; еръ слутња ми каже, да ће будућностъ Србие сјайна и благословена бити,

Жарко.

Ти си само едини данасъ у станю славу србску у единству одржати. Оставишъ ли Уроша, на

престолу, Србия е пропала. Остави Уроша, нека се забавля са свечаностима, нека се опия светскимъ насладама, па докле се онъ веселѣмъ наслађава, ти владай и за свою будућность спремай.

Вукашинъ.

Да, Жарко, я би то чинио, само овај несрећни градъ да ми е подићи и съ њимъ мою будућность у темелѣти.

Жарко.

А шта се јоштъ одъ люди' на овомъ свету отело? Я незнамъ, шта ти оклеванъ? И зашто се на вилине речи обзирешъ? Заповеди ти да се гради, поштри наредбе као што си био смислио, па се градъ саградити мора.

Вукашинъ.

Бсу ли тамо на грађевини ти майстори?

Жарко.

Нису на грађевини, но ено ѿ тамо где каменъ тешу, по твојој заповести.

Вукашинъ.

Зовни ми Рада неимара.

Жарко.

(Одлазећи на леву страну до последњи' кулисса' виче.) Раде неимаре! Раде неимаре! Оди овамо. — А, ко е то тамо? — Онъ ће бити. (Враћасе.)

Вукашинъ.

Ко е тамо?

Жарко.

Виђо' еднога съ Радомъ говорећа, и реко би да е Десимиръ.

Вукашинъ.
(Зачуђено.) Охо!

Угљѣша и Гойко.
(Радостно.) Не ће ли Богъ дати.

ОСМИ ПОЯВЪ.

Десимиръ, Раде Неимаръ и Пређашњи.

Вукашинъ.
О! ти ли си, сине Десимире.

Десимиръ.
Я самъ главомъ, светли господару.

Вукашинъ.
Казуй, сине, казуй Десимире!

Шта учини за три годин' дана'.
Десимиръ.

„Тражи', крало, Стою и Стояна;
Ал' не нађо' два слична имена,
Па се врну' скадру на Бояну.
Ено, крало, коня' и интова',
И ено ти шестьъ товара' блага'.“

Вукашинъ. (Жестоко.)
Ни то мене погрузити неће;

Постоянство есте сила снажна,
Коя мени више моћи дае,

Одъ вилина два слична имена. (Срдито.)
Чувшъ мене, Раде неимаре!

Де подвижни три стотин' майстора'

Нека граде овде мени града,
 Нека граде у дну и у ноћи,
 Те мейдана вили да не даю,
 Да имъ она темель обалюе.
 Ако, Раде, не саградишъ града,
 Ођу тебе жива узидати,
 И узъ тебе три стотин' майстора.“

Гласъ Виле.

„Море чу ли? Вукашине краљу!
 Не мучи се и не харчи блага,
 Не мо'шъ, кралъ, темель подигнути,
 А камо ли саградити града;
 Но ето сте три брата рођена,
 У свакога има верна люба,
 Коя сутра на Бояну дође,
 И донесе майсторима ручакъ,
 Зиђите е кули у темеля,
 Тако ћете саградите града.“

Вукашинъ. (Збуњено.)

Чуєте ли, моя браћо драга!
 Ето Вила шта намъ данасъ вич е. —
 Ние вайде, што харчимо благо,
 Дайте едномъ да ю послушамо. —
 Но е л' браћо, Божа вера тврда,
 Да ни еданъ любви не докаже?

Угљша и Гойко.

Бсте, краљу, Боша вера тврда.

Угљша.

Ми нећемо любви доказати.

Букашинъ.

Божю веру и я вамъ задаемъ,
 Да я небу любви проказати.
 Садъ на сребу да имъ оставимо;
 Коя сутра на Бояну дође,
 Да зиѣмо кули у темеля,
 Не би л' едномъ саградили града.

Вънъ сѣмъ.

Кадъ оне небо котъ да казни, одъзвѣну му наинше
 изметъ и засѣни тѣ, да не види провѣстѣ, предъ
 коюмъ етомъ Букашинѣ, предъ тобомъ е провѣстѣ,
 Срднѣ не некая предъ престоломъ Божимъ
 тебѣ, Букашинѣ, нитѣмъ што си урадио съ ономъ
 отъидомъ.

И небо нѣмъ урадио, и нѣмъ нѣмъ едрной бор-
 ни умирѣтелъ паретѣ: Ово е диннѣмъ свое да предъ-
 удрѣи провѣстѣ, оно е оловннѣмъ до якомогъ зведѣ,
 да на нѣведе на путѣ доборъ, да; а нѣмъ нѣмъ
 злобой намѣри, да злодѣннѣмъ по зведѣтѣ казни.

Давно дѣтѣ у Срднѣ сунше, и сунѣмъ предъ
 те да протѣмъ сунше; да нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 землю сунъ; да нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 се; оны у срдѣ у мѣрѣ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 уживѣмъ, да нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 Любогъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 в срдѣ у мѣрѣ, в срдѣ то доборъ оловннѣмъ
 провѣстѣ, да нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 Поzano нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 бродѣтѣ, а нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ
 бѣмъ бѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ нѣмъ

ТРЕЋЕ ДѢЙСТВО.

(Польски предѣлъ. Мрачно.)

ПРВИ ПОЯВЪ.

Вида сама.

Кадъ оће небо кога да казни, одузме му найпре
память и заслепи га, да не види пропасть, предъ
коіомъ стои. Вукашине, предъ тобомъ е пропасть.

Србиа ће некадъ предъ престоломъ Божиимъ
тебе, Вукашине, питати, шта си урадио съ овомъ
отачбиномъ.

И небо има участия у последной смртной бор-
би умируѣгъ царства: Оно е чинило свое да пред-
упреди пропасть; оно е опоминяло лакомогъ зверя,
да га изведе на путь добри' дѣла'; али попушта
злойной намери, да злочинство по заслуги казни.

Лаврово дрвлѣ у Србиі сушисе, и сунчићи пре-
те да прогутаю сунце; бледи мѣсець криво на
землю сия; богати тугую, пука свѣтина игра и ска-
че; онай у стр'у мери шта ужива, овай радуе се на
уживанѣ добити будући' мутни' времена'.

Любовь неверни' приятеля' претварасе у стра',
а стра' у мрзость, а све то доноси опасность и
пропасть.

Погано честолюбие и себичность угушуе до-
бродѣтель, а пакость, злоба и зависть прогони лю-
бовь братинску; злобна подстрекаваня ширесе, спра-

ведљивость, правда и истина губисе, а срѣбия тужи и у невољи стенъ.

Где е верность? где е любовь? где е преданность? исчезоше! Неверство, издайство иънова места заузима!

Несрећни Вукашине! мислишъ, да се плодови издайства у мирномъ наслађеню уживати могу? а не знашъ, да су мучителна слѣдства таковогъ злочинства.

Вукашине! небо ти јоштъ едно искушенъ пошилъ, покажешъ ли ту издайство, сунце среће твоје изда' ће те на веки, пропасть теби спремајући.

(Оде на лево.)

ДРУГИ ПОЈАВЪ.

Жарко (самъ.)

(Съ десне стране излазећи.)

Све се ућутало, све е умукло, а любимци и приятели нѣгови саяю о данима светила', силе и господства која имъ се указую, кадъ онъ царемъ постане. Боже мой! заръ ние то срећа, на коју се стрепећи изгледа; приятелъмъ, повереникомъ царскимъ бити? Съ царемъ уживати благо, и съ њиме делити обожавана целога народа? Досадъ самъ у стра'у и потаји приятель Вукашиновъ био, па самъ свагда дрктао одъ имена цара; али кадъ Вукашинъ царемъ постане, онда ћу я нѣговъ снажанъ и великомоћанъ любимацъ бити и, свако ће мојој срећи завидити. Онда ћу я бити први до нѣга и, съ њимъ владати и светлити, заповедати и, целомъ Србству

законе давати! — — Али, ако ме ова надежда превари? ако Войновићи и Златнокосићъ наша намерена осуете? — Одлазите мутне мисли, не скверните ми сјајна изгледа будућности. Шта су те кукавице учинити cadre, докъ се лавъ међу њима налази? Али зато опетъ не дремай, Жарко; кадъ сви спавају, ти буданъ стой и пази на ове убоице, еръ су данасъ само они едини у Србији, кои су у станю мою будућность ожучити. — Ха, нећу я васъ изъ вида изгубити; мое ће око и онде бити, где се ви не надате, мое ће се уво и онде наћи, где ви шапућете, и мое ће мисли ваше помишляе да нагађаю. Нема речи, нема дѣла, нема умишляя, што би се одъ мене сакрити могло. — Но обазресе Жарко, помисли и на случай пропасти Вукашинове, шта ћешъ онда? — Да, да, то су мисли, које треба имати на уму. — Хмъ, хмъ, — како би било, кадъ би се я мало и Златнокосића држао, па и нѣга у намерама подпомагао? Онда би имао изгледа и тамо и амо, па на којој се страни превага покаже, имао би отворена врата, у дану одсудномъ, онамо прећи. Ха, тако, Жарко. Умети се данасъ довијати по околностима, у томе се састоји мудрость! (Оде на лево.)

ТРЕЋИ ПОЈАВЪ.

(Соба Вукашинова.)

Вукашићъ (самъ.)

(Изази забарушенъ одъ спаваня у очајанию.) О, нема пријатна санка. Чиме самъ те, ранителю одмора, застрашио, да одъ мене бежишъ? зашто баръ на

еданъ тренутакъ нећешъ мое очи да затворишъ, те да ми чувства у заборавъ залюляшъ? О лепи сану! зашто се радиє валяшъ по сиротиньскимъ колебама, на простачкой слами, но по сѣйнимъ палатама и мекимъ душецима? О Боже! и ти радиє поодишъ простаке но сѣйношћу озарене властнике, а тугу и чезню краля и у найтишой ноћи нећешъ да чуешъ? — Уживай срећна простото благодать санка, теретна глава краля не зна за ту сласть. — Ова гроза, коя ме мучи, тежко ме обара; о, я самъ боланъ? Тешко мени; ова гроза оће да ме уништи, слабость ме надвлаћує одъ мученя овога грозногъ судиє и духъ изнемаже. О заверо! стидише подозрително чело ноћу показати, кадъ є злоћа най-слободния! а да како ћу предъ светлимъ сунцемъ тавну пештеру пронаћи, где би сакрио ово гадно лице? — Ха, ужасъ! (Брзо и жестоко) само еднога одъ Неманьића кадъ опазимъ, све се у мени потресе, предсказуюћи ми да ће животъ за мене паклено мученъ бити, докъ ту проклету лозу не истребимъ. (Са достоинствомъ.) Или круну придобити, или гадну смртъ; или скиптаръ, или ладни гробъ, то є моя тежня. — (Умерено.) Одъ слабомоћногъ Уроша круну отети, то є маленкостъ. (Жестоко.) Нека се покорава, ко владати не уме; ова є рука за то створена, да скиптромъ управля. И заръ дете у сѣйности рођено, да застраши моя намереня само за то, што є у сѣйности рођено? — (Слабимъ гласомъ.) И ако би се повратити хотео, нисамъ у станю; слабимъ ветромъ разпалѣну ватру угасити не могу. — (Ватрено.) Проклети Жарко! ти си ме научио познати сѣйность престола; ти си ми показао права на ову земљу при-

падаюћа ми; да, ти си улио у ово грабљиво срдце ову странпутицу, па садъ, садъ плашти у прсима овима достоинство и саяность престола. Садъ, садъ не могу бити робъ; кадъ маломъ играчкомъ до круне доћи могу. И заръ садъ одъ мога милогъ предузећа да одустанемъ? Не, то не могу, докъ покушенъ мое не видимъ прославлѣно, као што ми надежда предсказуе. Славу и саяность престола оћу да покушамъ, ма знао и крозъ челюсти смрти до тога доћи. Оћу да се узвисимъ, као оро надъ своимъ орлићима и да смождимъ свакога ко се томе светиљу приближи у надежди да ми га отме. Я самъ већъ на томъ путу, я самъ ускорио мое кораке намереной цѣли; али већъ на томъ путу изъ еднога злочинства падамъ у друго, изъ еднога издайства у друго, газећи све што е свето на свету, па и саму веру. (Умерено.) Ах, беде и неволъ трпяти, то ће бити твоє определенъ, бедно срдце мое. (Тужно.) Трпи јадно за моя злочинства. — О! како ме брзо постиже мука за издайство. Текъ што браћи задату веру погази' и любви мојой прописа', да сутра на грађевину не долази, већъ демони дођоше, да ме зато муче. — (Обазре се на десно.) Ха! ко е то тамо? ко се усуђуе мене узнемиривати?

ЧЕТВРТИ ПОЯВЪ.

Кральица и Вукашинъ.

Кральица.

(Тужно излазећи.) Я самъ господару.

Вукашинъ.

(Срдито) Шта ћешъ ти за мноми у ово доба ноћи?

Кральица.

Неволя ме за тобомъ гони.

Вукашинъ.

(Уплашено.) Шта е, жено, казуй, каква неволя?
(На страни за себе.) И ова долази да ме мучи.

Кральица.

Виђо' те, господару, немирна, где се у туги изъ постелъ подиже.

Вукашинъ. (Срдито.)

Па шта то тебе узнемирава?

Кральица.

Твоя туга мене узнемири.

Вукашинъ.

Жено, ти се варашъ.

Кральица.

О, не варамсе. Виђо' те съ прекрштеними рукама замишлѣна по соби одаюћа и у често туги уздишућа. Я те запита', шта ти е, а ти ме намрштеними лицемъ погледа ћутаюћи. И кадъ ти и опетъ съ питанѣмъ тужно приступи', ти само у

ярости корача, одговора не даюћи ми но рукомъ само показа ми да одлазимъ. Я те послуша' тужна, нестрепенъ подранююћи у надежди, да тай немирь долази случайно одъ разположеня духа, кое бива, кодъ люди' великимъ дѣлма управляюћи'. Но кадъ ти ложницу остави и овамо дође, не мого' се уздржати да се теби не явимъ, Светли господару! добро мое, кажи ми шта е теби?

Вукашинъ.

(Тужно.) Ние ми добро, и то е све.

Кральница.

Каква е то боля, господару, кажи ми?

Вукашинъ.

(Ладно, окренувши одъ нѣ главу.) Ко ти е допустио, да ме узнемируешъ. Остави ме, да се могу собомъ забавляти и мою тугу за себе задржати. Я не требамъ твое помоћи, ни твога сажаленя.

Кральница.

Већъ одъ више времена виђамъ я тебе у мукама; не говоришъ, не едешъ, не спавашъ; ахъ тако си се порушио, да те више не познаемъ.

Вукашинъ.

И ако би то било, шта ћешъ ми ти помоћи?

Кральница.

Я ћу ти помоћи ту муку сносити. Я видимъ на твоѣмъ бледомъ лицу, на твоимъ ужаснимъ очима, да те боля у срдцу и души мучи. Кажи ми, шта те мучи? а тако ти неба и землѣ, господару мой, молимъ те, кажи ми шта те мучи?

Вукашинъ.

Ако ми помоћи желишъ, остави ме.

Кральица. (Умилято.)

Допусти ми, господару, да кодъ тебе останемъ, како би изъ лица твога желю твою сазнати и теби, услужна бити могла.

Вукашинъ.

Моя е желя, да ме оставишъ. Тереть душе мое ние за тебе. Остави ме, не љу ништа више одъ тебе да чуемъ. Одлази.

Кральица.

Молимъ те, господару, опомени се да самъ я твоя жена, одређена съ тобомъ зло и добро делити.

Вукашинъ. (Тужно.)

„Есте, ти си моя жена, и ако си Србкиня, ти ме презири!“

Кральица.

(Уплашено.) О, какве су то речи! то е ужасно. Одъ кадъ си ти малодушнимъ постао?

Вукашинъ.

Ако мислишъ, жено, да ћенъ ме лепимъ речма ублажити, ти се варашъ. Остави ме.

Кральица.

О Боже! буди му у помоћи.

Вукашинъ.

Богъ е одъ мене окренуо главу и нѣгово око не види ме више.

Кральица.

Онъ е милостивъ; онъ ће опетъ на тебе погледати и, кадъ види твою тугу, онъ ће се смилувати! — Оди у ложницу и одморисе; ти потребуешъ мира и опоравленя.

Вукашинъ.

Нема за мене мира. Ко ми може оно дати, што я самъ у себи треба да нађемъ? — Часъ мое среће прошо е. Любо моя! Сяйность беше моя цѣль; али башъ кадъ мишля' мою цѣль постићи, я наиђо' на несрећу. О, мое срдце у туги вене, кадъ помислимъ на мою судбину.

Краљица.

Разбери се, господарру, за Бога. —

Вукашинъ.

О, то е тежка добродѣтель разборитимъ бити. Текъ онай, кои е много преживио и много патио, може до те среће доћи! Па и онда догађасе често, да насъ срдце одъ разборитости одвуче. (На страни.) Шта ћю съ овомъ женомъ, туго?

Краљица. (Умилято.)

Поверисе мени, господару. Кажимъ ти тугу срдца свога? О, молимъ те, не убияй ме речма, кое я не разумемъ.

Вукашинъ.

Разуми ме, што ћу да ти кажемъ. (Тужно са значенѣмъ.) Ништа се данасъ не може одъ ове светине сакрити. И они простаки кодъ ватре у вече седећи знаду шта краль Вукашинъ ради и, шта говори.

Краљица.

Ахъ, то не може бити. На последку, ако би башъ и то било, каква е у томе несрећа?

Вукашинъ.

Велика, жено. Ние лако таковомъ народу заповедати, кои мисли да е одъ заповедника паметни. Разузданъ народъ овимъ поганимъ властелима ме-

шасе у државна дѣла, осуђуе владу и краља по својој опакој ђуди; осуђуе сваку наредбу по малуумию својој, па башъ ону, која се на узвишенѣ нѣговогъ благостаня клони; ако се данасъ на кога одъ мои' верни' насмеѣмъ, то му ние право; ако се кои на достоинство узвиси, али ние по нѣговој ђуди или ние изъ нѣгове родбине, то му е криво; ако се кои збогъ неспособности или хрѣави' дѣла' службе лиши, па е овај изъ нѣгове родбине, то се осуђуе до зла Бога; на последку, све му е неправо или я недостойноме милости не чинио, или достојноме по справедливости милостивъ био, све се то у равной мери осуђуе. Тако е данасъ дошло, да Срби оне Србию да упропасте, ако се тима раздирачима рогови не сабию и ако гвоздена рука томъ Србиомъ не потресе и те одпаднике у еднество не дотера. Ха, морамъ томе раздору на путъ стати, морамъ. Срби еднество повратити, ма ме потомство изродомъ називало. (Тргне се.) О! опрости, жено, я самъ се заборадио.

Кральица.
Говори само далъ, господару.

Вукашинъ. (Тужно.)

О, не могу, не могу. — Остави ме. (Срдито.) —
Остави ме, кажемъ ти.

Кральица.

Зашто ме тако немилостиво одбияшъ!

Вукашинъ.

Садъ е доста. (Лютито.) Ни речи далъ. Тамо одлази, я идемъ Угљши.

(Оде едно на одну, а друго на другу страну, а позорие се промени у собу Златнокосића; данъ.)

ПЕТИ ПОЯВЪ.

**Златнокосиѣтъ, Рашковиѣтъ, Долянчиѣтъ и
Ђаковиѣтъ.**

Златнокосиѣтъ Голубѣтъ.

Тако, браћо драга, то е гласъ поражавајућегъ грома. — Кои се мого као юнакъ за отачбину одважити, радо изгледајући да се на боишту покаже, нека се садъ юнакомъ у трпљнју появи, обшту неволю ячиномъ душе снесећи. — Ништа намъ друго не остае, но одустати одъ нашегъ намереня; ерѣшта би ми сами у станю били учинити, кад су овде Мрнявчевићи. Ни одъ куда помоћи, ни одъ куда надежде! Та едина надежда беше на Синишу, па и та пропаде. Ви увиђате ову болю, па ћете и мое предложенѣ одобрити. Я велимъ, да ћемо найпаметније учинити, ако се садъ ућутимо. Садъ треба само гледати шта се ради, на све мотрити, ништа не предузимати, но чекати на прилику, а наше намере крити.

Рашковиѣтъ Ђурађѣтъ.

Али шта вели скоротеча? Шта беше Синиши, кадъ удари съ войскомъ, што се безъ сукоба поврати?

Златнок. Голубѣтъ.

То е лако погодити. Вудио се усамљнимъ, па шта е знао чинити, но повући се. Шта е онъ самъ у станю учинити, кадъ су се сви наместници ућу-

тали, па ни еданъ неће да се креће, а ми не можемо да се дигнемо.

Ђаковићъ Янко.

Браћо, све е то лукавство Вукашиново наместило. Онъ е морао садъ наместницима уступлени обећати и нѣи преваромъ обманути Вкао и оислава само да на миру остану; али чимъ се ова ватра утиша, онъ ће знати нѣи укротити, едногъ по едногъ покораваяући.

Долян. Мирко.

Има дѣла на свету, која се бранити, али одбранити не могу, и нужда извинява много, што савестъ проклинати мора. — Я не знамъ што да мислимъ. Да осуђуемъ Синишу? Не могу; еръ би и онъ то исто право имао, да суђуе насъ.

Златнокосићъ Г.

Доста намъ е наше осуде, што морамо Србию разцелану у невољи цвилећу гледати, а нисмо у станю самовоѣству Вукашиновомъ на путъ стати и нѣгову неограничену грабежъ устукнути;

Долян. Мирко.

И што морамо свогъ младогъ цара остављеногъ, неприятљима и ласкательима обколѣногъ гледати, а нисмо у станю да му помогнемо.

Ђаковићъ Янко.

Нека би Вукашинъ на той висини владао, нека би овай ядни народъ угнѣтавао; нека би съ едне стране грабио, а съ друге арчио народно благо; само да я нисамъ осуђенъ то очима гледати, да онъ више важи у Србиі одъ самога цара.

Доляп. Мирко.

Немамо силе за odporъ, ми смо побѣђени; немамо доволно снаге да се ослободимо одъ тога звера, морамо га трпити. Ние наша срамота, но целога народа, кои пропада што е самъ себе преживио неимаюћи моћи оживљаваюће.

Рашковићъ Ђурађъ.

Било би ту моћи јоштъ доволно; али раздоръ и неслога неда той моћи да се уедини. Кадъ Срби сами за себе неће да пораде, ко ће да имъ помогне. Нема одъ насъ ништа. Србија пропада съ насъ!

Златнок. Голубъ.

Тако остани ти опака зверино, на той висини, съ кое наслађуй се светиломъ; ми ћемо нашу неволю да сносимо; али на той висини обазри се и на презиранъ и на проклетство, кое ти отачбина шилъ.

Ђаков. Јанко.

Има' ћемо садъ муке наше приврженике у тайности утищавати, кое смо мало пре съ толикомъ мукомъ подизали.

Златнок. Голубъ.

Браћо, то се брзо чинити мора, докъ Вукашинъ за наше умишляе ние дознао; еръ ако се нађе проклетиня да насъ прокаже, ми смо пропади.

Рашковићъ Ђурађъ.

Да ли Войновићи за повратакъ Синишинъ знаю;

Златнок. Голубъ.

Славковићъ Боя, кои мени тай жалостанъ гласъ одъ Синише донесе, оде одма и Войновнћима да каже. Но треба намъ о томе извѣстити и Кустурића

Стапка, Боянића Павла, Лимянина Здравка, Окосића Марка и Мораковића Милутина, то ти побратиме Мирко можешъ учинити.

Долян. Мирко.

Нека Ђаковићъ Янко на Окосића Марка и Мораковића Милутина удари, а я љу онима другима већъ саобштити ову несрећну вѣсть.

Ђаков. Янко.

Добро. Я љу се одма нѣима свратити.

Рашков. Ђураћъ.

Безъ надежде живити, браћо, значило би толико као Бога хулити; дакле почемъ е наше определенъ одсадъ трпити и у трплѣню спасения очекивати, морамо имати надежду на Бога, да ће се и нама еданъ путъ сунце правде указати.

Ђаков. Янко.

Станъ неизбежимо, кое нисмо у станю одклонити, морамо трпелъиво до удесние прилике сносити.

Златнок. Голубъ.

Да, браћо, будите трпелъиви, у тайности цвистите, у тайности уздишите; али на лицу тугу срдца вашегъ неиздаите.

Рашков. Ђураћъ.

Я се надамъ, да се у овомъ станю не ћемо дуго мучити. Будалаштина би била и помислити, да ће се ови наместници дуго овако држати; почекати треба докъ устане еданъ на другога, па ће се онда и нама нова прилика, и нова срећа указати.

Долян. Мирко.

Онда треба ми да се појавимо за одбрану лозе

Неманѣине и единство Србије, а дотле трпећи ову муку обзиримосе на Уроша и чувајмо тај цветакъ те благословене лозе.

Златнокосићъ Голубъ.

Како ћешъ да га чувашъ, кадъ до нѣга ни доћи не можешъ; Ту насъ е подсео Вукашинъ, па намъ неда ни слободно дисати.

Рашков. Ђурађъ.

Пусти га, побратиме, нека бесни, и нѣму ће доћи данъ уздисаня.

Златнок. Голубъ.

О томе не ма сумњъ. Ј се надамъ да ће се тај данъ скоро Вукашину појвити. Видишъ ли овај простъ народъ, само јошъ мало докъ онази грабљивостъ Вукашинову, па ћешъ ти видети како ће тај народъ беснило свое да покаже. И шта треба много томе народу, кои у тренутку свое ђуди и мишленя меня; онога обожава, кога е мало пре мрзио; онога гони, кога е мало пре обожавао.

Рашков. Ђурађъ.

Одъ мрзости до любви често е само еданъ коракъ.

Златнок. Голубъ.

Као што е толико исто одъ любви до мрзости. Но кадъ се о Вукашину говори, како може речъ бити о любви. Ко ће грабљивога звера любити?

Долян. Мирко.

Далеко е одъ тога. Сила времена може учинити да Срби свое шије за време приклоне, али то неће дуго трајати. „Може олуина трску до земљъ

савити, али она ће се изправити, чим олуина престане.“

Златнок. Голубъ.

Еле опетъ на то излази, да валя трпити докъ олуина пређе.

Ђаковићъ Янко.

Па да трпимо, кадъ намъ друге помоћи нема.

Златнок. Голубъ.

За свако створенъ на свету има начина, коимъ се укротити може. И самъ лавъ, царъ животиня, дае се умирити, да постане кроткимъ; само ми нисмо у станю измислити начина, коимъ би овога Вукашина зверу укротили.

Рашков. Ђурађъ.

На шта садъ говорити? Самъ си казао да намъ валя слушати, гледати и ћутати. Окай се тога разговора, да видимо докле ће и то трајати.

ШЕСТИ ПОЈАВЪ.

Жарко и Пређашњи.

Жарко.

Добро јутро, србски витезови.

Златнок. Голубъ.

Богъ дао добро, Срдару!

Рашковићъ, Дољачићъ и Ђаковићъ.

Богъ дао добро.

Жарко.

Ви сте добро поранили? Или сте у разговору и договору заръ и осванули?

(Рашковићъ Ђаковићу шапће на уво о долазку Жарковомъ, да овај не види.)

Златнок. Голубъ.

Ми смо поранили, да идемо на кралъвску грађевину, да видимо како ће се темель данас ударати.

Жарко.

То ћете и мене у друштву имати, ако налазите да самъ и ја за ваше друштво.

Златнок. Голубъ.

Чудно питањъ.

Жарко.

Ни мало. Кадъ ја не би ваша мишленя познавао, не би васъ о томе питао, оћете ли ме у ваше друштво примити. Ви се одъ мене туђите, држећи ме за противника свога и народа зато, што ме е краль Вукашинъ за свога Срдаря узео? Ви мислите, да ја нѣгова сурова дѣла, и нѣгове убитачне намере подпомажемъ? Али знайте, да га ја исто тако мрзимъ, као и ви; знайте, да е притворство мое оделенъ, како би нѣгове умишляе дознати мого; знайте, да ја ово само зато чинимъ, како би у станю био кадъ куцне часъ отачбини и народной вољи на услуги бити.

Златнок. Голубъ.

Срдару, ни си наишо на люде, кое тражишъ.

Рашковићъ, Ђаковићъ и Долянчићъ.

Ми те не разумемо.

Жарко.

Ја сам уверенъ, да ме разумете, и башъ самъ

васъ зато потражио, да вамъ кажемъ, да и я радо у ваше друштво пристаемъ съ обеѣанѣмъ да ѣу ваше намере и душомъ и теломъ подпомагати.

(Долянчићъ и Ђаковићъ сгледаю се, а Златнокосићъ и Рашковићъ остаю постоянни непоказуюћи да и' овај говоръ дира.)

Златнок. Голубъ.

Наше намере састојесе у томе, да идемо данасъ на грађевину, а те намере не требаю подпомагана.

Жарко.

Люди свакадъ на зло слуте, па и они, кои себе за добродѣтелне и невине проглашую, сумняю о другима, да су порочни.

Златнок. Голубъ.

Тако и ти, Сердару, неку сумню на насъ имашъ?

Жарко.

Човекъ одважанъ не ѣути, но продужуе свою радню у постоянству, надауюћи се да ће на последку до цѣли доћи, коіой тежи. Ко виа срећу, не може се надати, да ће ю безъ борбе стићи. Постоянствомъ и одважношћу све се надвладати дае:

Златнок. Голубъ.

То су загонетке. Я те не разумемъ.

Рашков. Ђураћъ.

Ко искрено мисли, ясно говори; ко ясно не говори, сакрива свое мисли.

Ђаков. Янко.

Тако е.

Долянчићъ М.

Дволичие за насъ ние.

Жарко.

Добро. Я и на то пристаемъ. Кажите ми, е ли вера?

Златнок. Голубъ.

А на што то питанъ?

Рашков. Ђурађъ.

У тайне разговоре нећемо. Ми немамо тайни разговора?

Жарко. (Ругајућисе.)

Аха! Ви сте они юнаци, кои се ни бранити не-
смете. Ви сте витезови, кои се за ветромъ окре-
ћете и пузите сили, ради постиженија свое себич-
ности. Кадъ сте юнаци, зашто не излазите отво-
ренимъ грудма противу звера кои тежи славу Не-
маньића себи да присвои. Одъ самога умишляя већъ
сте се поплашили и повлачитесе натрагъ.

Рашков. Ђурађъ.

Увреда!

Ђаков. Јанко.

Увреда за све насъ у твојој кући, Златноко-
сићу Голубе.

Златнок. Голубъ. (Ладнокрвно.)

Сердару, то е увреда за насъ. Ако си ти тога
мишленя, задржи за себе, а уздржи се у мојој ку-
ћи о томе говорити. Или ти захтевашъ, да сви ми-
сле као ти? И кои то не чини или чинити неможе,
тога ти окривлюешъ?

Рашковићъ Ђурађъ.
 Найболъ би учинио, да тай разговоръ пре-
 кинешъ.

Жарко.

Тако ? да престанемо истину говорити ; дакле,
 да се лажемо ?

Златнок. Голубъ.

На кратко да ти кажемъ ; не ћемо ни едно,
 ни друго.

Жарко.

Нећете ? О, да чуднога издајства ! Заръ не ви-
 дите ядну Србию, Србию у ранама стеняюћу, суз-
 нимъ очима на васъ гледаюћу, вама свое ране по-
 казуюћи и у туги ецаюћу : помагајте витезови, ути-
 шайте мое болъ, тражите мелема моимъ грднимъ
 раанама. И заръ на овај яданъ гласъ отачбине, ви
 стари племићи и на гласу витезови, да се не од-
 зовете ?

Рашковићъ Ђ.

Такавъ гласъ нећу да чуемъ, и теби би са-
 ветовао да ми о томе не говоришъ.

Златнок. Голубъ.

До насъ тай гласъ ние допро, па башъ да би
 и то било, има у Срби и већи' люди', кои би на то
 позвани били. Ми смо само властели ; а властели
 имаю ту дужность, да се цару и кралю покораваю,
 да целомъ народу на угледъ покорности и послу-
 шности са изпуненъмъ свое дужности служе.

Жарко.

Да, да, ви хоћете Вукашину кралю да се по-

коравате? Онъ е краљ будућности, то е сунце наступајућегъ времена, нѣму се треба кланяти, како ћете своимъ намерама и изгледима врата отворити. Што нисте имали подъ Душаномъ, то ће вамъ Вукашинъ дати, а одъ Уроша, слабомоћногъ Уроша, шта имате очекивати? па зашто би га любили? зашто би му се кланяли?

Златнокосићъ Г.

Чуешъ, Сердару, на кратко да ти кажемъ: Ти се люто варашъ, тако о нама мислећи; ми се кланямо цару, као цару, а краљу, као краљу. Нити одъ еднога што тражимо, нити се одъ другога чему надамо. Ово ти е моя изповестъ.

Рашковићъ, Дољичићъ и Ђаковићъ.

И наша.

Жарко.

(На страни за себе.) Одъ ови' се не да ништа докучити.

Златнок. Голубъ.

И да ме не би стрпленъ изневерило, јоштъ ти последњи путъ кажемъ, да у мојој кући овакове подстрекавајуће речи не говоришъ.

Жарко.

Ја само говоримъ оно, што сви говоре; дакле по јавномъ мнѣнију. То ние никаква тайна, да е јавно мнѣние противу краља Вукашина.

Златнок. Голубъ.

Јавно мнѣние жешће е одъ тужбе предъ судомъ! Одъ ове може се човекъ оправдати и своју невиностъ доказати, али противу јавнога мнѣния не-

ма оружия. Явно мнѣние осуђуе безъ испита, на проклинь често неправедно.

Рашков. Ђурађъ.

Шта е нама стало до јавнога мнѣния. Нисмо ми овамо дошли, да претресамо јавно мнѣние, нити да удешавамо, кога ћемо любити и кога нећемо. Окайте се тога разговора, но да идемо на грађевину.

Жарко.

(На страни за себе) Сад ћу јоштъ едно покушати. (Јасно) Ја би реко, да е вашъ разговоръ пре мога долазкя о любви био? допустите ми да тай разговоръ продужимо: Ви опорочавате краля Вукашина збогъ нѣгове гордости и неправде и велите, да га народъ не може любити?

Златнок. Голубъ.

То не велимо само ми, Сердару.

Жарко.

То знамъ. Ви би сами мало могли учинити; али ваши едномисленика' има повише; съ вама е јавно мнѣние; у тай брой примите и мене.

Рашков. Ђурађъ.

(Срдито) Ха, то е пакостно изкушенъ.

Златнок. Голубъ.

(Тихо) Ђути, побратиме. Па шта е далъ Сердару?

Жарко.

Велите да Вукашинъ не любви народъ? И да народъ не може любити Вукашина?

Златнок. Голубъ.

Што се само по себи види, ние нужно говорити.

Жарко.

Али то сте ви ипакъ говорили. (Баковићъ и Долянчићъ упропасте се, а Златнокосићъ и Рашковићъ показујесе ладнокрвни.) Чуйте: било е много велики люди' на свету, кои су народу ласкали, али га опетъ ни су любили. И, има неки, кои любе народъ, а не знаю зашто. Веруйте, да на едно излази, или ти любео тай народъ, или га не любео: една те награда очекуе. Не мойте се за тай народъ толико заузимати. Будите уверени, да тай народъ, по урођеной својой злоби, чимъ повода нађе, заборава на сва добротинства, која му се укажу. Знайте, да народу любовь на езикѹ стои, а на срдцу злоба.

Златнок. Голубъ.

То е истина; благо и ползу отачбине треба имати предъ очима, а не угодности и олакшице народа.

Жарко. (Притворно.)

Не мойте мислити, да я Вукашина бранимъ. Я вамъ опетъ кажемъ да га исто тако мрзимъ као што га народъ по явномъ мнѣнию съ огорченѣмъ гледа. Шта више, я на прилику само чекамъ да покажемъ, што е Србинъ за любовь отачбине учинити кадаръ. И кадъ не ћете ви да ме у дружину примите, а я васъ позивамъ, да се ви мени придружите, да васъ уверимъ, да Жарко више снаге има одъ васъ свию и да е онъ едини данасъ, кои е у станю Србию безъ крви, безъ међусобногъ раздора

одъ Вукашина звера ослободити. Ако сте Срби, ако вашу отачбину любите, као што се тимъ хвалите, а ви пружите ми руку и задайте ми веру, да ћете у тайности задржати ова саобштена.

Златнок. Голубъ.

(Лютито) Садъ већ доста. Я у то коло нећу.

Рашковићъ, Долянчићъ и Ђаковићъ.

Ни я.

Жарко. (Притворно.)

Нећете? Знамъ: само зато нећете, што у мени не мате повереня; али да су ове мое мисли и желъ уедно и желъ ваше и многи' властела' у Срби, то е мени добро познато. Кадъ нећете мени да се поверите, и кадъ нећете ни мое предложенъ, кое би само едино спасоносно било, да саслушате, а оно знайте да се на мене у свако доба као на свога едномисленика ослонити и поуздати можете; дакле кадъ годъ би ме потребовали я самъ готовъ вама и вашимъ намерама за любовь отачбине служити.

Златнок. Голубъ.

(Лютито.) Сердару! ни речи далъ; я та потварања не примамъ.

Рашковићъ Ђураћъ.

Ни я.

Долян. Мирко.

Не примамъ ни я.

Ђаков. Янко.

Као пакостна измишлена одъ себе одбиямъ.

Рашковићъ Ђурађъ. (Яростно.)

И кадъ не би више призрения сироту дома мога побратима имао, би нашо лека да умукне твой гаданъ езикъ.

Златнок. Голубъ.

Побратиме! умерисе; мени остави разправлянъ овогъ неповольногъ появлења.

Ђаков. Янко.

Ово е една беда данасъ.

Жарко.

Я вамъ реко' и опетъ вамъ кажемъ да ћете у мени наћи едномисленика свога, и кадъ дође време, ми ћемо се познати. (Одлази.)

Златнок. Голубъ.

(За нѣмъ гледајући.) Съ тобомъ никада. — О браћо, ово е породъ пакла, кои е дошо да насъ изкуша и Вукашину да изда. Чувайтесе овога изрода. — Садъ идите, браћо, и шаните нашої дружини, да мируе и да се добро чува; еръ ова отровна гуя у станю е яде починити, ако не будемо обозрителни. На грађевини после да се нађемо; дођите сви тамо, да не би овај злочинаць реко да смо се одъ нѣгови' бловотина застрашили.

(Сви одлазе, позорие се меня у польски предѣлъ где се гради Скадаръ.)

и нѣтъ...
 ...
 ...
 ...

СЕДМИ ПОЯВЪ.

Вида сама.

Жеднишъ за престоломъ, крвниче? Висина, за
 којомъ грамзишъ. порази'ће те.

Присваяшъ круну и права Неманьића, а не ви-
 дишъ шта те съ круномъ чека?

Све е доцканъ: нѣгова крвь већъ е отровомъ
 заражена, а тако и сместиште саме душе.

Ах! безобразна злочинска рука царскомъ кр-
 влю орошава земљу, да навуче ярость неба.

И само небо прети да се крвавомъ судбомъ
 издайству освети.

И ако за време грабљива зверка завлада, пра-
 ведно е небо, неправду упропашћуе.

Злочинство ће срдце народа потрести, и кадъ
 се прилика укаже, наћи ће се душа, која ће див-
 лѣгъ звера и убицу Србије уништити.

Србия се у ядъ претвара: соволюге се чую
 место гласова' славуя.'

Што е сѣйниѣ плаво небо, то су мутни обла-
 ци, кои се надъ Србиомъ надвлаче.

Несрећа: борба ће да бесни; она ће крвь кр-
 лю и племе съ племеномъ да замрси. Замешател-
 ство, нередъ, гроза, неволя, стра', метежъ и роб-
 ство погано издайство доноси.

Сѣйно сунце, престани светлити той опакой
 земљи, где се такви зликовци налазе; а ти густа
 ноћи смртномъ сенкомъ обузми несрећнике, докъ

и' очаянѣ не пробуди да се гадни' порока' пакости и злобе, зависти и непоштена ослободе.

Ахъ сунце Србие заилази, садъ долазе облаци опасности'; неповеренѣ умножавасе, неслогомъ царство пада.

Може пасти Србия, али неће пропасти.

После заода сунца, после тавне ноћи, пуне јада', себичности и грабежа указуе се зора. Та може сјајна бити, ако буде слоге и любви.

Опетъ се указуе лепа Србия, као смешећесе мирно детенце, имаюће на лицу знаке, изъ кои се види, да ће то дете оячати и юнашствомъ сияти.

(Оде на лево.)

ОСМИ ПОЈАВЪ.

Вукашинъ, Углѣша и Гойко.

(Вукашинъ долази напредъ, а Углѣша и Гойко остае острагу позорна стојећи замишљено.)

Вукашинъ.

О! кадъ би кралѣви ту силу имали, да скину дволичие съ лица светине, онда би и они и народи срећни били. Али овако морамо сви наша дволичия да носимо; мои любимци, кои ми се кланяю, а овамо ме проклињу, и ја, кои блаженимъ смешенѣмъ њиове поздраве примамъ, а овамо имъ не веруемъ. Тако овај светъ не може бити добаръ и благороданъ, кадъ два ѣавола по овомъ свету оде, а то е себичность и лажь. Ови тую добре люде и чине

и' злимъ и опакимъ, сте тако ови само свою ползу
 и туђу штету траже. О! кои би у станю био ова
 два ђавола сатрти, тай би други избавитель све-
 та био. Јошть е наша велика несрећа, што имамо о-
 ко себе люде, кои имаю задатакъ на сваку речь на-
 шу пазити, па ову после на свою ползу обраћати,
 докъ изъ нѣ не скрое оружје, да те тиме ранне.
 Све сами подлеци, подъ видомъ преданости; на е-
 зику носе готовость да ће за насъ мрети доказу-
 юћи тиме свою любовь, а друге опорочаваюћи и на
 нѣи подозрение наметаюћи. Ови су мое велико срдце
 подозренѣмъ и неверенѣмъ напунили, да самъ у
 себе више повереня немамъ. И ма шта да радимъ,
 ове ђаволе нисамъ у станю задовољити. Зато што
 се називаю моима, и што су присвоили себи то пра-
 во мене любити, нападаю ме свакоякимъ потражи-
 ванияма, да имъ нисамъ у станю надавати. Толико
 су се већ обезобразили, да се не стиде наплату и
 награду за сваки свой коракъ одъ мене тражити,
 као да я само нѣи ради живимъ. И ово су мои, о-
 во су ми приятели! а ви су ли ми то горѣи зло-
 твори одъ явни' неприятеля? — Они ми веле за
 Зетске властеле да су зликовци, као да я нѣи не-
 познаемъ. О, врло добро я познаемъ мое неприятелъ,
 али и васъ, да, да и васъ. (Хода, па онда после к' ат-
 когъ ђутаня.)

Изъ Зете свакадъ е свако зло произилазило,
 и што Зетске руке додирну, то пропадне. Я овимъ
 Зетскимъ властелима не веруемъ; они су свакадъ
 незадовольни; то су злобни и пакостни раздирачи,
 кои нису у станю миръ и поредакъ међу собомъ одр-

жати; они немаю вере ни верности; они знаю као юнаци само мрети, али не као люди живити; они саняю о слободи, а не знаю, да е слобода за оне, кои имаю памети па слободу заслужую. Заръ су ови люди, кои се само страстима кланяю за слободу? — О знамъ я на што они теже, познаемъ я нѣи тако исто као и наместнике и знамъ шта мисле и на што су очи управили; али и я самъ овде, я ћу бити на опрезу, па како они пруже свое руке за грабежомъ, ту ће наћи већъ мою руку, коя ће и' одбити и принудити и' да се мени поклоне. — — Треба мудрость за советъ питати, а не луду савестъ, па се не забавляти съ мораломъ но съ ползомъ. Нисамъ я на то рођенъ, да се у понизности деци кланямъ, нисамъ на то рођенъ да ту-ђу волю извршумъ но мою собствену. — Ха! почекайте јоштъ мало, па ћете се уверити да самъ я рођенъ за цара. Почекайте јоштъ мало, докъ се Урошева сила са свимъ не smanъи, а моя не ояча. Я самъ га звао царемъ; али онъ ние царъ кадъ ние у станю да влада. Такова глава ние за круну, такова мишица ние за скиптаръ. Ова е мишица у станю скиптромъ управляти и законе извршивати. Уроше! мени се мора твоя душа поклонити и мени се предати, као што и цела Србия мора ми заклетву верности положити, не што ме е случай до престола узвисио, но што узвишеность мога духа признае. (Хода.) —

ДЕВЕТИ ПОЯВЪ.

Жарко и Преѣшпъи.

Вукашинъ.

(Опавивши Жарка.) А где си ти Жарко?

Жарко.

(Приступи ближе и стане иза Вукашина съ леве стране на три корачая.) Био самъ, светли господару, кодъ твои' приятеля'.

Вукашинъ.

То и' ти болъ познаешъ одъ мене. Казуй, кои су то, да и' и я знамъ?

Жарко.

То су, светла круно, Зетски власти.

Вукашинъ.

Охо! — шта ћешъ ти кодъ нѣи?

Жарко.

(Тихо и притворно.) Да видимъ како и они дишу.

Вукашинъ.

Сви сте ви себични! само на себе мислећи улагуетесе око насъ докъ вамъ е воля; са заклетвама ваше любви и преданости подвлачитесе подъ кралъвски skutъ, да увребате наше срдце, те да се уверите како куца; а кадъ любопитство и намеру вашу подмирите и увидите, да е онай, коме сте завидили, само несрећно створенъ и сажаленя а не зависти заслужуюће, онда ви окренете главу и

башъ кадъ би васъ човекъ потребовао, онда васъ нема, онда ви нађете себи друга посла.

Жарко.

Опрости твоемъ верномъ слуги, ако е морао по нужди одъ тебе удалити се. Моя е дужность била Златнокосића поодити, где самъ знао, да ћу њи више властела затећи, како би се уверити мого о њиовимъ умишляима и намерама.

Вукашинъ.

Па шта си нашо?

Жарко.

Нашо самъ, да су то мирне овчице, светла круно.

Вукашинъ.

Те су се овчице умириле, што се Сениша съ войскомъ повратио, неимаюћи ни одъ куда помоћи. А да се јоштъ кои наместникъ са Сенишомъ по-диго, и да я нисамъ овде остао, видио би ти онда те злбне Зетске душе како би овуда бесниле. Но о томе треба ћутати, треба и' сматрати као приятелъ, ма да и непријатељствомъ дишу. Докъ самъ я овде, они неће смети главе дићи. Јоштъ ћу я васъ мало потрпити, само мало, докъ овај градъ саградимъ, па ћемо се онда разговарати.

(Промена бива у собу Вукашинову.)

ДЕСЕТИ ПОЯВЪ.

Кральица (сама).

(излази съ леве стране.)

Што ъу ядна, и до Бога мога!

Време дође, да се носи ручакъ,

А редакъ е мени кукавици. —

Јоште ламтимъ тужне речи краля:

„Да се чувашъ, моя верна любо!

Немой сутра на Бояну доћи,

Ни донети майсторима ручакъ,

Бръ ћешъ свою изгубити главу,

Зида' ће те кули у темеля.“ —

Туго моя, не смемъ тамо поћи,

(Али како да с' избавимъ беде? —)

Я ъу поћи моіой етрвици,

Етрвици, любви Угльшиной,

Као болна да се пренемажемъ,

И у муци да ю молимъ горду,

Да ме она немоћну замене.

(Иде на десну страну колисса.)

Етрвицо, танана Босилько!

(Изъ нутра одговоръ Угльшанице.)

Чуемъ нано, госпођо кральице.

108

БЕЖИТЪ КАЗЪ СЪ ВЛЪСЪ ЧОВЕКА ДОТРЕБОСЪ, ОВЛА ВНОСЪ
ИЛИ ОВЛА ИЛИ КАЗЪ СЪ ДРУГА КАЗЪ.

ЕДНАЙСТИ ПОЯВЪ.

Кралъица и Углъшиница.

„Чу ли мене, моя етрвице!
Нешто ме е заболела глава,
Тебе здравлъ! преболет' не могу;
Но понеси майсторима ручакъ.

Углъшиница.

О етрово, госпожо кралъице!
Нешто мене заболела глава,
Тебе здравлъ! преболет' не могу,
Већъ ти збори млађой етрвици.“
(На страни) Знамъ я, сею, што те боле глава.

Кралъица.

(Оиетъ иде на десну страну колисса и говори.)

Етрвице, Гойковице млада!

(Изъ нутра одговоръ Гойковице.)

Ево мене, госпожо кралъице!

ДВНАЙСТИ ПОЯВЪ.

Гойковица и Пређашњи.

Кралъица.

„Етрвице, Гойковице млада!
Нешто ме е заболела глава,
Тебе здравлъ! преболет' не могу,
Но понеси майсторима ручакъ.

Гойковица.

Чу ли нано, госпођо краљице!

Я самъ рада тебе послушати,

Но ми лудо чедо некупато,

А биело платно неизпрато.

Краљица.

Иди, душо, моя етрвице!

Те однеси майсторима ручакъ,

Я ћу твое изапрати платно.

Я етрва чедо окупати.“

Гойковица.

Добро, нано, госпођо краљице!

Да позовемъ младе измећарке,

Да понесу господскога ручка,

Па да идемъ, тебе да заменимъ.

(Промена у польски предѣлъ.)

ТРИНАЙСТИ ПОЯВЪ.

Вукашинъ напредъ стои, за њимъ Угљѣша и Гойко,

мало на страни Жарко, у десномъ куту позорня

Златнокосићъ, Рашковићъ, Ђаковићъ и Дољичићъ.

Вукашинъ.

(Гледаоцима окренутъ говори.) Имамъ дрзновена

казати, да самъ я мужъ, кои ће у стаю бити ту

Србию великомъ и сјайномъ учинити, кои снаге и-

ма Србији единство повратити. Решителногъ чове-

ка благословъ прати. а постоянство узвишава га.

— Люди данасъ свакога по успѣху суде, и ус-

пѣхъ дае побѣдителю право, а онога светъ осу-

пѣхъ дае побѣдителю право, а онога светъ осу-

ѣуе, кои не успѣ у предузећу. — Но, шта е ово?
— Јоштъ никада у моме животу нисамъ овако стре-
пно у необичномъ стра'у? — Ахъ! садъ се часъ у-
темеленя мое судбине приближава, и я яданъ место
радости осећамъ горку тугу и страшну страву у
моимъ прсима, кѣя ме до малодушия притискуе! —
Само садъ помози ми, снаго, да сакриемъ ову ту-
гу, да ю ови слабомоћни не увиде. — (Хода и опа-
зивши Гойковицу долазећу говори.) Шта е тамо? Ха, то
е моя сна Гойковица! дакле ню е судбина наменила.
(На страни.) О, извору туге мое!

Гойко.

(Опазивши долазећу свою жену.) Ахъ! туга ме у-
пропашћуе и очи наводњаваюсе.

ЧЕТРНАЈСТИ ПОЈАВЪ.

Гойковица съ десне стране излазећи и Пређашњи.

Гойковица.

„Шта е тебе, добри господару!
Те ти ронишь сузе одъ очию?“

Гойко.

Зло е, моя виернице любо!

Имао самъ одъ злата ябуку,

Па ми данасъ паде у Бояну,

Те е жалимъ, прегорет' не могу.

Гойковица.

Моли Бога ти за твое здрављь

А сали' ћешъ и болю ябуку.“

Гойко.

(Одъ жалости окренувши главу на страну.)

Ахъ не умножавай ми тугу, верна любо, мою пропасть не ускоравай невиношћу. Нашъ в животъ само кратакъ и приятанъ санъ био. Изъ сна пробужени истини смо близу. Ти идешъ на истину, а я се братимимъ съ тугомъ, съ коіомъ овде остаемъ. Светиня е тамо, овде злоба и свирѣпость людска. (Загрли ю и полюби.)

„Любо моя, велика жалости!

Да л' не видишъ, где си погинула?

На кога си наручила Јова?

Ко ће тебе Јова окупати?

Ко ли ће га дойкомъ одоити?“

Вукашинъ и Углѣша.

(Узму Гойковицу за руке и воде на леву страну, где се градъ зида, а Гойковица смешеѣисе иде мислећи да е шала. Иза колиса предавајући ю Раду, но већъ у ходу тамо виче на Рада.)

Вукашинъ.

Чу ли мене, Раде неимаре!

Ево теби твојмъ темелю снаге.

(Вукашинъ и Углѣша враћајусе.)

Раде.

(Иза колисса.) Турайте ю до триста майстора'.

Турайте ю у градъ уграђиват'.

Обарайте дрвлъ и каменъ,

Узидайте ову дору красну.

(Чусе лупа чекића' и слаганъ камена', кое се до края продужуе.)

Гойковица.

(Тужно иза колисса.) Не дайте ме, ако Бога знате!

Узидати младу и зелену.

Вукашинъ и Угльша.

(У мученю окренули главу на десно.)

Гойко.

(У очаяню.) Господару, Вукашине крало!
Заръ е теби срдце изумрло?

Гойковица.

„Недай мене, добри господару!

Да ме младу у градъ узидаяю,
Но ти прати моіой старой майци,
Моя майка има доста блага,
Некъ ти купи роба ил' робиню,
Те зидайте кули у темеля.“

Вукашинъ.

(Претискуюћи прса своя, за себе говори.)

Ево горка мучения мога!

Угльша.

(У туги за себе.) Туго моя, непробадай груди'!

Гойко.

(У очаянню.) О! немамъ я више срдца; у моимъ
прсима само е іоштъ велики гробъ, у коме су све
мое радости и надежде саранъне!

Гойковица. (Тужно.)

„Богомъ брате, Раде неимаре!

Остави ми прозоръ на дойкама,
Изтури ми мое беле дойке,
Каде дође мой неяки Јово,
Каде дође, да подои дойке.“

Гойко. (У туги.)

Ова суза нека е сведокъ мое болъ и мое ту-
ге. — О! да ние Богъ срдце човечие за веће цѣ-

ли очеличио, оно би се разтопити морало, па би са-
жаленѣ и само тиранство осећало. Но рука Божия
и овимъ ядомъ управља.

Гойковица.

„Богомъ брате, Раде неимаре!

Остави ми прозоръ на очима,
Да я гледамъ ка биелу двору,
Кадъ ће мене Јова доносити,
И ка двору опетъ односити.“

Гойко.

Любо моя, жалости моя! Свако дете има сво-
га анђела, кои га чува. Молисе Богу, любо, — мо-
лисе, да анђео одъ тебе не одступи.

(Засветли муња и громъ удари, Жарко посртајући падне,
а Вукашинъ и Углѣша остану укочени.)

Вила.

Небо употребљув благость у искушеню; али
кадъ се благошћу не одврати злочинство, оно по-
шилъ громъ, да порази злоћу. Вукашине! ето те-
меля славе твое, али и пропасти.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

21378

P₁₉ Cp 1151.1